

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

Marraskuu 2011

Janina Syrén

VINKKARI

Ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden
tueksi Littoisten päiväkodissa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Janina Syrén

VINKKARI – Ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan tueksi Littoisten päiväkodissa

Viisivuotiaille pidettävät pienryhmätuokiot ovat yleinen toimintamuoto päivähoitossa. Littoisten päiväkotiki Kaarinassa on iso päivähoitoyksikkö, jossa viisivuotiaita on kuudessa eri ryhmässä. Näistä ryhmistä lapset pääasiallisesti siirtyvät esikouluun uuteen ympäristöön, Ristikallion yksikköön. Nivelvaihe ajoittuu näin ollen esikoulun alkuun. Kuudessa ryhmässä pidetään viisivuotiaille kerhomuotoista pienryhmätoimintaa, jossa harjoitellaan mm. kynänkäyttöä, tehtävien tekemistä ja yhteistyötaitoja. Pienryhmien toiminnan sisällöt vaihtelivat paljon. Pienryhmätoimintaa ohjeistavaa ja monipuolista materiaalia sisältävää kokonaisuutta kasvattajien suunnittelun tueksi ei ollut olemassa. Yhtenäisempää käytäntöä eri ryhmien välillä tarvittiin. Kehittämistehtäväksi muotoutui ideakansion luominen Littoisten päiväkotiki viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden tueksi yhdessä henkilökunnan kanssa. Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä lasten esikouluvalmiuksia viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan avulla ja helpottaa kasvattajien suunnittelutyötä konkreettisella materiaalipaketilla. Yhtenäisemmän toimintatavan myötä myös pedagoginen osaaminen Littoisten päiväkodissa lisääntyi.

Littoisten päiväkodissa opinnäytetyönä toteutettu kehittämistoiminta eteni lineaarisen prosessimallin mukaisesti. Henkilökunnalta selvitettiin lomakemuotoisen kyselyn avulla ideakansion sisältöjä ja niitä valmiuksia, joita lapsilla olisi hyvä olla heidän siirtyessä esikouluun. Kyselyaineistoa käytettiin kansion sisältövalintojen perusteluun yhdessä taustateorioina vaikuttavien viisivuotiaan kehitysteorian, varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden ja lapselle ominaisten tapojen toimia kanssa. Sosiaalipedagoginen näkökulma avaa lapsen osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemisen merkitystä varhaiskasvatuksen arjessa. Muita kehittämismenetelmiä olivat palaverit henkilökunnan ja fokusryhmän kesken.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi Vinkkari-kansio, joka koostuu teoriaosasta sekä sisältöalueittain jaotelluista materiaalinkeistä. Teoriaosa sisältää kansion käytössä huomioitavia seikkoja, viisivuotiaan kehitysteoriaa ja kyselyn avulla koottuja henkilökunnan ajatuksia niistä valmiuksista ja taidoista, jotka auttavat lasta esikouluun siirtymisessä ja siellä toimimisessa. Sisältöalueita ovat leikki, sosiaaliset taidot, kielelliset taidot, matemaattiset taidot, motoriikka, luonto ja ympäristö, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, sekä lapsen kuuleminen. Aineisto sisältää kopioitavia pohjia lasten käyttöön, vinkkejä kasvattajille tuokioiden rikastuttamiseksi leikkien avulla sekä sisällöllisiä teemoja toiminnan toteuttamiseen. Kansiota ei ole liitetty raporttiin, koska sitä on vain yksi alkuperäinen kappale. Kansiota säilytetään Littoisten päiväkodissa, Kaarinassa.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, päivähoito, viisivuotias, kehittämistoiminta

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of Social Services | Child-, youth- and family work

November 2011 | 58+8

Instructor Heli Virjonen

Janina Syrén

VINKKARI – Idea folder for supporting small group activities of five years old children in Littoinen kindergarten

Small group activities for five years old children are common actions in daycare. Kindergarten of Littoinen in Kaarina is a big unit, which has five years old children in six different groups. The children from these groups move to the new environment, to preschool in Ristikallio unit. The new step will take place at the beginning of preschool. These six groups have organized small group activities in many different ways and contents. More cohesive practice between groups was needed. Guiding material for educators did not exist. The development task of the thesis was to create an idea folder together with personnel for supporting small group activities of five years old children in Littoinen kindergarten. The aim was to increase the pre-school ability of children with a support of small-group activities and to help educators planning work with a concrete package of material. Coherent approach would also increase the pedagogical skills in Littoinen kindergarten.

Development activities implemented in Littoinen kindergarten proceeded as a linear process model. Using a questionnaire, the personnel were asked about ideas in the folder's contents and the abilities the children should have on their way to preschool. The material of the questionnaire was used as an argument of the folder's content choices together with theory. The theory consists of the development theory of five years old child, the content-orientations of early childhood education and the child's way of acting. Socialpedagogical perspective opens an importance of child's participation and communality in child's world. In addition of the questionnaire, the other development methods were meetings and a focusgroup meeting.

Vinkkari-folder consists of theory part and tips of material divided into different subject fields. The theory part consists of the user manual, the development theory of five years old child and the personels opinion of the abilities the children should have on their way to preschool. The subject fields are play, social skills, language skills, mathematic skills, motor function, nature and environment, artistic experiences and self-expression and child's hearing. The material contains reproducible sheets for children, tips how to enrich small group activities throug play for educators and themes for action. Vinkkari-folder is not attached to this rapport, because it is only one copy and it is kept and used in Littoinen kindergarten, Kaarina.

KEYWORDS: Early childhood education, daycare, five years old, development

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUKSEN PERUSTEITA	8
2.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä	8
2.2 Sosiaalipedagoginen orientaatio ja lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa	10
2.3 Lapsen luontainen tapa toimia	12
2.4 Sisällölliset orientaatiot varhaiskasvatuksessa	14
3 VIISIVUOTIAAN KEHITYS JA KEHITYKSEN TUKEMINEN	16
3.1 Kehitysvaiheiden tunteminen osana kasvattajan ammattitaitoa	16
3.2 Fyysinen kehitys	16
3.3 Psyykkinen kehitys	17
3.4 Sosiaalinen kehitys	21
3.5 Leikin kehittyminen	22
4 KEHITTÄMISTOIMINTA JA LINEAARINEN PROSESSIMALLI	24
4.1 Kehittämistoiminta	24
4.2 Kehittämisprosessin lineaarinen malli	25
5 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ	26
5.1 Kehittämistyön lähtökohdat Littoisten päiväkodissa	26
5.2 Tavoitteet ja kehittämistehtävä	27
6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	29
6.1 Kehittämistoiminnan rakenne ja tavoitteen määrittely	29
6.2 Suunnittelu	31
6.3 Toteutus	33
6.4 Arviointi ja päättäminen	41
6.5 Dokumentointitavat, tuotetut materiaalit ja niiden käsittely	43
7 VINKKARI-KANSIO	46
7.1 Kansion sisältövalinnat	46
7.2 Kansion rakenne ja sisällöt	47
8 ARVIOINTI JA POHDINTA	52
8.1 Kehittämisprosessin ja Vinkkari-kansion arviointia	52
8.2 Luotettavuus ja eettisyys	54
LÄHTEET	56

LIITTEET

Liite 1. Kysely Littoisten päiväkodin henkilökunnalle

Liite 2. Arviointipalaverin muistio

Liite 3. Vinkkari-kansion sisällysluettelo

KUVAT

Kuva 1. Kansioon arvioijien toimesta liitetyt kommenttilaput 39

Kuva 2. Vinkkari-kansion ulkoasu. 40

Kuva 3. Opinnäytetyöpäiväkirja. 44

KUVIOT

Kuvio 1. Projektityön lineaarinen malli ja kehittämistoiminnan tehtävät 29

TAULUKOT

Taulukko 1. Tavoitteen määrittely toimenpiteineen 31

Taulukko 2. Suunnittelu toimenpiteineen 33

Taulukko 3. Toteutus toimenpiteineen 41

Taulukko 4. Arviointi toimenpiteineen 42

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksen piirissä viisivuotiaille järjestetään usein omaa pienryhmätoimintaa, jossa harjoitellaan kynänkäyttötaitoja, ryhmässätoimimista ja erilaisia tiedollisia kokonaisuuksia. Toiminnalla harjoitetaan esikoulussa tarvittavia valmiuksia. Viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden suunnitteluun ei ole olemassa selkeää ohjeistusta. Aiheesta ei ole myöskään tehty aiempia tutkimuksia.

Kehittämistyöni toimintaympäristö oli Littoisten päiväkotiki Kaarinassa. Kyseessä on iso yksikkö, jossa viisivuotiaita on tällä hetkellä kuudessa ryhmässä. Viisivuotiaat siirtyvät kolmeen eri esikouluryhmään erilliseen koulun kiinteistöön, jossa tehdään yhteistyötä myös koulun 1. ja 2. luokkien kanssa. Littoisten päiväkodissa viitosvuoden tärkeyttä lisää isompaan ja haastavampaan esikouluympäristöön siirtyminen. Tämä edellyttää toisenlaisia valmiuksia, kuin jos esikoulua jatkettaisiin omassa tutussa talossa. Kuudessa eri ryhmässä pienryhmän kokoontumistiheys ja toiminnan sisällöt ovat vaihdelleet paljon. Esikoulun henkilökunta on antanut palautetta siitä, miten erilaisia valmiuksia eri ryhmistä tulleet esikoululaiset omaavat. Yhtenäistä ohjeistusta viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan sisältöjen hahmottamiseksi toivottiin.

Kehittämistehtävänä opinnäytetyössäni oli luoda Littoisten päiväkotiin ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden tueksi yhdessä henkilökunnan kanssa. Kehittämistyöni tavoitteena oli lisätä lasten esikouluvalmiuksia viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan avulla ja helpottaa kasvattajien suunnittelutyötä konkreettisella materiaalipaketilla. Yhteiset toimintatavat lisäävät myös pedagogista osaamista Littoisten päiväkodissa.

Kansion sisältöjen ja materiaalien kartoittamiseksi selvitin kyselyn avulla mitä ovat ne valmiudet, joita lapsilla olisi hyvä olla heidän siirtyessä esikouluun. Lisäksi halusin konkreettisesti saada selville mitä sisältöjä kansiossa tulisi olla. Selvityksen aineisto toimi perusteena kansion sisältövalinnoille. Tietoperustana taustalla oli viisivuotiaan kehitysteoria, varhaiskasvatuksen sisällölliset

orientaatiot ja lapselle ominaiset tavat toimia kuten leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Lapselle tyypillinen kokonaisvaltainen ja toiminnallinen oppiminen, lapsilähtöisyys ja lapsen osallisuus on huomioitu kansion sisällöissä. Nämä varhaiskasvatuksen teoriat toimivat kivijalkana kaikessa lasten kanssa tehtävässä työssä ja ovat kasvattajien ammattitaidon peruspilareita.

Kehittämistyö eteni kehittämistoiminnan tehtäviä ja kehittämisprosessin lineaarista mallia noudattaen. Lineaarisen mallin monipuolistamiseksi käytettiin Salosen (2011) integroitua kehittämistoiminnan mallia. Nämä kehittämistoiminnan teoriat kuvaavat selkeimmin ajallisesti rajallisen projektin etenemistä. Toimijoina hankkeessa olivat opinnäytetyöntekijän lisäksi Littoisten päiväkodin henkilökunta eri kokoonpanoissa kehittämisprosessin eri vaiheissa, sekä päiväkodin johtaja.

Tämän kehittämistyön raportin teoriaosuus etenee yleisestä varhaiskasvatuksen määrittelystä sosiaalipedagogiseen näkökulmaan ja viisivuotiaiden kehityksen osa-alueiden kuvailun kautta kehittämistoiminnan teoriaan. Kehittämistyön lähtökohtien kautta edetään itse kehittämistyön toteuttamisen kuvailuun. Raportin loppupuolella esitellään Vinkkari, ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan tueksi. Raportti lopetetaan pohdinta ja arviointi –osioon.

2 VARHAISKASVATUKSEN PERUSTEITA

2.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 11) varhaiskasvatus määritellään seuraavasti: ”Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista.” Varhaiskasvatuksella tuetaan vanhempien kotikasvatusta painottaen lapsen, vanhempien ja kasvattajien vuorovaikutuksellista kumppanuutta. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Ensisijainen varhaiskasvatuksen tavoite on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvinvoiva lapsi omaa hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Hän nauttii yhdessäolosta yhteisössä, kokee iloa kiireettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä ja on kiinnostunut ympäristöstään. Itselleen sopivin haastein lapsi suuntaa energiansa leikkiin, oppimiseen ja arjen toimiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15.)

Laki lasten päivähoidosta (2a§, lisäys 25.3.1983/304) määrittelee päivähoidon kasvatustavoitteiksi tukea koteja heidän kasvatustehtävässään ja yhdessä edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä, tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, tarjota lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa ja suotuisa kasvu-ympäristö, edistää lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti kulttuuriperinne huomioiden lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta.

Varhaiskasvatussuunnitelmatyötä on tehty valtakunnan, kuntien ja päivähoitoyksiköiden tasoilla kiivaasti 2000-luvun alkupuolelta alkaen. Tämä on nostanut esille tavoitteen laadukkaamman ja lapsilähtöisemmän toimintakulttuurin luomisesta päivähoitoon aikaisemman aikuislähtöisen tilalle.

Keskiössä ovat lapsen hyvinvointi, leikki, kieli, vuorovaikutus ja kasvatuskumppanuus. (Mikkola & Nivalainen 2009, 13.)

Lapsilähtöisessä ajattelussa lapsuutta arvostetaan omana aikakautenaan. Lapsia kunnioitetaan ainutlaatuisina yksilöinä, jotka ovat tasa-arvoisia aikuisten kanssa. Lasten kuuleminen ja heidän maailmansa näkyväksi tekeminen sekä usko lasten kykyihin määrittävät kasvatusta. (Kinos 2001, 37–38.) Lapsilähtöinen kasvatuskäsitys korostaa lasten aloitteellisuutta, osallisuutta ja aktiivisuutta. Lapset rakentavat omaa ymmärrystään vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa. (Turja 2011a, 41, 43.)

Suomalaista päivähoitoa järjestetään educare-mallin mukaisesti. Mallissa yhdistyy varhaislapsuuden pedagogiikka eli kasvatuksellinen tehtävä ja sosiaalipalvelu perheille. Kasvatuksellinen tehtävä koostuu lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Hyvän hoidon, kasvatuksen ja opetuksen toteutuessa lapsen perustarpeista on huolehdittu ja hänen myönteistä minäkäsitystä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä edistetään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16). Laadukkaalla päivähoidolla on tutkitusti todettu olevan positiivisia vaikutuksia mm. lapsen akateemisten ja kielellisten taitojen kehittymiseen aina nuoruusikään asti (Vandell, Burchinal, Belsky, Owen, Friedman, Clarke-Stewart, McCartney & Weinraub 2005).

Pedagogisen osaamisen heikkenemisestä suomalaisessa varhaiskasvatuksessa käydään kiivasta keskustelua. Osaltaan tätä selitetään lastentarhanopettajan koulutuksen saaneiden määrän vähenemisellä varhaiskasvatuksessa (Lastentarhanopettajaliitto 2011). Sosionomien määrä päivähoidossa on lisääntynyt ja he ovat tuoneet mukanaan varhaiskasvatukseen yhteiskunnallista, sosiaalipedagogista, ja yhteisöllistä osaamista (Talentia 2011). Kasvatuskumppanuuden korostaminen, vanhempien huomioiminen oman lapsensa asiantuntijoina ja lapsen oman elinpiirin ymmärtäminen edellyttävät tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa (Mikkola & Nivalainen 2009, 12). Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö on sosionomien vahvaa osaamisaluetta, kun taas pedagoginen vahvuus on ominaista

lastentarhanopettajille. Ideaalitulanteessa työtiimistä löytyy molempia ammattikuntia., sillä varhaiskasvatus tarvitsee sekä sosiaalista että pedagogista osaamista (Tast 2007, 28).

Kasvatusalan ammattilaisen ammattitaito perustuu kehitysteorian, sisällöllisten orientaatioiden ja lapselle ominaisten toimintatapojen tuntemiselle. Sosiaalipedagoginen näkökulma sisältää monia varhaiskasvatuksessa pinnalla olevia aiheita, kuten osallisuus, yhteisöllisyys ja perheen kanssa tiiviisti tehtävä yhteistyö.

2.2 Sosiaalipedagoginen orientaatio ja lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Laadukkaasti toteutetussa varhaiskasvatuksessa on havaittavissa monia sosiaalipedagogisia piirteitä. Sosiaalipedagogisessa kasvatusajattelussa lapsi nähdään osana perhettään ja lähiyhteisöään, mutta yksilönä yhteisössä. Sosiaalipedagogisesti orientoituvassa varhaiskasvatuksessa lapsuudella on oma erityisluonteensa sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. (Tast 2007, 29.) Sosiaalipedagogisella kasvatustyöllä tuetaan sosialisatiota ja toisaalta ennaltaehkäistään sosiaalisia ongelmia sekä huolehditaan lasten tarpeista ja hyvinvoinnista. Sosiaalipedagogiikka on kokonaisvaltainen ajattelutapa, jossa voidaan käyttää kaikkia lasten osallistumista, omia valintoja, arvokkuutta ja sosiaalisuutta tukevia menetelmiä. (Kurki 2001, 133.)

Yhteisössä oppiminen ja kasvaminen ovat sosiaalipedagogisesta näkökulmasta olennaisia. Vertaisryhmässä tapahtuva vuorovaikutus, yhteistoiminnallisuus, osallistuminen ja osallisuus ovat tärkeitä elementtejä. (Tast 2007, 30.) Yhteisöllisessä oppimisessa tarvittavaa osaamista omaksutaan jo lapsena. Vertaissuhteissa opitaan toimintamalleja, jotka moninaistuvat ja kehittyvät leikeissä ja muissa vuorovaikutussuhteissa. (Rausku-Puttonen 2006, 123.) Vuorovaikutus päiväkodin sosiaalisissa suhteissa on aikuisten organisoimaa ja siksi lasten aktiivisuuden tukeminen edellyttääkin aikuisilta tilan antamista ja taustalla pysyttelemistä (Rausku-Puttonen 2006, 125). On tärkeää, että jokainen lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään. Ihminen kehittyy omaksi itsekseen

sen kautta mitä hän merkitsee muille. Vertaisryhmän jäsenenä lapsi oppii vastavuoroisuuden ja kunnioituksen säännöt. (Helenius 2008, 58, 63.)

Yhteisöllisyys rakentuu yhteisen toiminnan kautta. Pienten lasten leikillä on tärkeä merkitys yhteisöllisyyden kehittämisessä. Leikissä muodostetaan sosiaalisia siteitä, harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja yhteisen toiminnan taitoja. (Koivula 2011, 131.) Kehittyneessä yhteisössä vallitsee kunnioituksen ja välittämisen ilmapiiri. Tähän päästään kuuntelemisen, jakamisen ja keskustelujen avulla. Yhteisen päämäärän hyväksi työskenteleminen ja yhteisöllisyyden tavoitteellinen edistäminen edesauttavat yhteisön kehittymistä. (Rausku-Puttonen 2006,112.) Pedagogisia keinoja, joilla voidaan vaikuttaa ryhmän kiinteytymiseen, ovat päiväjärjestys, toiminnan muotojen painotukset ja sisältövalinnat sekä kasvatustuorovaikutuksen tyyli ja sävy (Helenius 2008, 63–64).

Kokemus kuulluksi tulemisesta ja osallistumisen merkityksestä alkaa muotoutua jo varhain. Osallisuuden kehittyminen edellyttää taitoja, jotka opitaan toimimalla sosiaalisissa suhteissa. Taitojen oppimiselle on luotava puitteet myös päiväkodissa. (Rausku-Puttonen 2006,113.) Osallisuus liittyy yhteisöllisyyteen ja näin ollen kasvatustuorokeskusteluissakin painopiste on siirtymässä yksilöllisyydestä ryhmän jäsenyyteen. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että ihminen tulee kuulluksi ja pääsee vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin osallistumalla yhteisössään asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon sekä ottamalla vastuuta asioiden toteutuksesta. (Turja 2011a, 46–47.) Mahdollistamalla lasten osallisuus osoitetaan samalla luottamusta heitä kohtaan ja asetetaan tasa-arvoiseen asemaan heidän kanssaan. Lapset kehittävät omaa osaamistaan, kykyään ajatella omaa ajatteluaan, kasvattavat itseluottamusta, selkiyttävät käsitystä itsestään ja oppivat yhteisöllisiä taitoja kokiessaan osallisuutta. Lasten näkemysten kuuleminen ja aloitteellisuuden mahdollistaminen auttavat aikuisia näkemään lapset osaavina toimijoina. (Turja 2011a, 52.) Lasten kokemaa osallisuutta on mahdollista lisätä pienryhmätoiminnan avulla, jolloin lasten ääni tulee paremmin kuulluksi.

Stenvallin ja Seppälän (2008) tutkimuksessa osallisuudesta pääkaupunkiseudun päiväkodeissa osallisuus määriteltiin ”yhteisölliseksi vertaiskulttuuriksi, jossa lapsella on tunne yhteisöön kuulumisesta ja jossa hän saa osallistua omien kykyjensä ja halujensa mukaan, jossa häntä kuullaan ja hänen vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan ja jossa hän on mukana luomassa päiväkotia, sen toimintakäytäntöjä sekä oppimisen polkuja.” (Stenvall & Seppälä 2008, 38.)

Vennisen, Leinosen & Ojalan (2010) saman aiheisen tutkimuksen mukaan lapsen osallisuuden kulmakivet aikuisen toiminnassa olivat luoda olosuhteet ja ilmapiiri osallisuudelle myönteiseksi, aikuisen ammattitaito kerätä lapsesta eritavoin tietoa ja päästä sisälle lapsen maailmaan, aikuisen kyky hyödyntää lapsilta saatavaa tietoa pohjaksi yhteiselle toiminnalle ja aikuisen taito kehittää osallisuutta tukevia toimintatapoja omassa työssään (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 62). Lasten osallisuus näkyi oikeutena iloita itsestä, tarpeiden tyydyttämisenä, oppimisena aikuisen turvassa, vaikuttamiskokemuksina, omatoimisuuden harjoitteluksena, kasvamisena vastuuseen, maailman yhteisenä tulkitsemisenä sekä oikeutena olla sellaisten aikuisten kasvatettavana, jotka kunnioittavat ja kuuntelevat lasta ja kiinnostuvat hänen maailmasta yhä uudelleen (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 64).

2.3 Lapsen luontainen tapa toimia

Lapselle luontaisia tapoja toimia ja ajatella ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Arjen toiminnassa nämä toimintatavat ovat kietoutuneena toisiinsa ja jatkuvasti läsnä. (Turja 2011b, 179.) Itselleen mielekkäällä tavalla toimiessaan lapset ilmaisevat tunteitaan ja ajatteluaan sekä vahvistavat käsitystä itsestään. Kasvattajayhteisön toimintaa lasten kanssa ohjaavat lapselle ominaiset tavat toimia. Niissä toteutuvat lapsen oppiminen, kielen merkitys ja sisällölliset orientaatiot. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20.)

Leikki on lapsen luonnollinen tapa ilmaista itseään. Leikki on yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Leikkiessään lapsi luo oman maailmansa,

jossa hän voi uudestaan toistaa kokemaansa tai kokeilla uusia asioita. Leikin avulla lapsen sisäinen maailma laajenee, joka taas auttaa lasta ymmärtämään ja hallitsemaan kokemuksiaan. (Airas & Brummer 2002, 163–166.) Lapset leikkivät leikkimisen itsensä vuoksi. He eivät leiki oppiakseen, mutta oppivat leikkiessään. Leikkiä voidaan määritellä siten, että se on vapaaehtoista, leikki erottuu tavallisesta elämästä ja se on nautinnollista sekä tuottaa mielihyvää. (Kalliala 2002, 185–186.) Leikin sosiaalisen luonteen vuoksi vertaisryhmällä on suuri vaikutus leikin kulkuun (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 21).

Lapsella on luontainen tarve liikkua. Liikkumalla lapsi hahmottaa ympäristöään ja omaa kehoaan. Liikkuessaan hän kokee iloa, ilmaisee tunteitaan, ajattelee ja oppii uutta. Oman kehon hallinta luo pohjaa terveelle itsetunnolle. Päivittäinen liikkuminen varhaislapsuudessa luo pohjaa liikunnalliselle elämäntavalle. Motorinen aktiivisuus yhdistettynä toimintaan ja opetukseen lisää oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.) Monipuolinen liikkuminen antaa lapselle onnistumisen kokemuksia ja tukee myönteisen käsityksen muodostumista itsestä liikkujana. Liikunnalla on suuri merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle. (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 139.)

Tutkiminen on lapselle merkityksellistä. Lapsi tutkii ja havainnoi jatkuvasti kaikilla aisteillaan ympäristöään ja itseään. Tutkiminen ja kokeilu ovat lapsen todellisen oppimisen ja oivaltamisen taustalla. Lapsen oppimismotivaatio kasvaa kun toiminta perustuu lapsen aloitteeseen. (Kinos 2001, 30.) Lapsi tyydyttää uteliaisuuttaan ja kokee osallisuutta ympäristöään tutkimalla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25).

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen ovat lapselle luontaista. Taiteessa kaikki on mahdollista ja leikisti totta. Musiikki, kuvallinen ilmaisu, kädentaidot, tanssi, kirjallisuus ja draama mahdollistavat lapsen taiteellisen kokemisen. Taide aktivoi aisteja ja välittää oppimisen ja luomisen iloa. Taiteessa prosessi on tärkeämpi kuin lopullinen tuote. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23.) Lasten taide syntyy suhteessa kulttuuriseen ympäristöön ja sillä on myös vuorovaikutteinen ja yhteisöllinen luonne (Pääjoki 2011, 121).

2.4 Sisällölliset orientaatiot varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden avulla suunnataan lasten kiinnostusta eri mahdollisuuksiin ja ilmiöihin (Helenius & Korhonen 2008, 152). Orientaatioiden avulla lapsille pyritään antamaan mahdollisimman monipuolinen, kokonaisvaltainen ja eheä kuva maailmasta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.) Sisällölliset orientaatiot jatkuvat esiopetuksessa sisältöalueina ja perusopetuksen perustana oppiainesisällöille. Ympäristö ja tilanne vaikuttavat aina orientaatioihin kuuluvien sisältöjen valintaan. Orientaatioiden aiheet, ilmiöt ja sisällöt liitetään lasten konkreettisiin kokemuksiin, arkeen ja lähiympäristöön. Varhaiskasvatuksessa sisällöt virittävät uteliaisuutta sekä tarjoavat kokemuksia ja ideoita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 27; Mikkola & Nivalainen 2009, 56.)

Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot ovat historiallis-yhteiskunnallinen, matemaattinen, luonnontieteellinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Kaikkien orientaatioiden alueilla kieli on kommunikation ja vuorovaikutuksen väline (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 27).

Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatiossa tutustutaan ihmisen rakentamaan ympäristöön sekä ihmisen toimintaan ympäristössään ja yhteisössään menneinä aikoina ja nyt. Yhteisöllisyys ja monikulttuurisuus ovat myös osa orientaatiota. (Turja 2011b, 180.) Luonnontieteellinen orientaatio sisältää tutkimista, kokeilemista, havainnoimista, syy-seuraus suhteiden ymmärtämistä sekä luontoon ja vuodenaikoihin tutustumista. Orientaatioon sisältyy myös mm. kestävä kehitys, käytöstavat ja liikennekasvatus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.) Matemaattinen orientaatio pitää sisällään matemaattisiin käsitteisiin kuten vertaamiseen, päättelyyn, lukuihin ja laskemiseen leikinomaisesti tutustumista arkielämän tilanteissa (Mattinen 2011, 219–220).

Esteettinen orientaatio sisältää taiteellisen ilmaisun muotoja kuten kuvallinen ilmaisu, musiikki, kielellinen ilmaisu, draama ja käden taidot. Orientaatiossa

mahdollistuvat havaitseminen, tunteminen, luominen, kuunteleminen, kuvittelu ja intuitio. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.) Lapsi suhtautuu esteettisesti koko maailmaan ja täten taiteellinen toimijuus värittää hänen koko maailmansuhdettaan (Pääjoki 2011, 109). Päiväkodin viihtyvyys ja siisteys ovat osaltaan antamassa lapsille esteettistä kokemusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28).

Eettisen orientaation kautta pohditaan arvo- ja normimaailman kysymyksiä, oikeaa ja väärää, hyvää ja paha, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, totuutta ja valhetta sekä kunnioitusta ja vapautta. Arkipäivän tilanteissa voidaan lasten kehitystason mukaisesti edellisten lisäksi käsitellä pelkoa, ahdistusta ja syyllisyyttä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28–29.) Yhteisiä eettisiä periaatteita sovelletaan eri sisältöalueisiin ja tuodaan ne osaksi uuden sukupolven käyttäytymistavoitteita (Vienola 2011, 163). Uskonnollis-katsomuksellisessa orientaatioissa perehdytään lapsen oman uskonnon tai katsomuksen perinteeseen, tapoihin ja käytänteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29.) Vanhempien kanssa sovitaan lapsikohtaisesti tämän orientaation sisällöstä.

Hakkarainen (2008) kritisoi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisältöä siitä, että siinä painotetaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista, mutta kuitenkin käytännössä sisällöllisissä orientaatioissa korostetaan hyvinkin yksittäisiä asioita. Lapsuusiän oppimisen on todettu olevan juonellista, leikkiin perustuvaa ja leikissä tapahtuvaa. Leikin ja sisältöalueiden kekinäissuhteeseen ei oppaassa kuitenkaan viitata lainkaan ja näin ollen päädytään opettamaan lapsille sisältöjä hyvinkin yksityiskohtaisesti. (Hakkarainen 2008, 110,130.)

Varhaiskasvatuksen kentällä käytetään orientaatioiden sijasta esiopetuksessakin käytettävää sisältöalueet käsitettä. Sisältöalueita ovat kieli ja kommunikaatio, liikunta, musiikki, ympäristö- ja luontokasvatus, kuvallinen ilmaisu ja matematiikka. Kasvattajan tulee aina muistaa, että lapsen oppimisen kannalta kokemuksellisuus ja tiedon henkilökohtaisuus ovat tärkeämpää kuin aikuisen huolella rakentamat opetukselliset kokonaisuudet (Mikkola & Nivalainen 2009, 56).

3 VIISIVUOTIAAN KEHITYS JA KEHITYKSEN TUKEMINEN

3.1 Kehitysvaiheiden tunteminen osana kasvattajan ammattitaitoa

Kasvatustyötä ohjaa lapsen ikä- ja kehitystason tunteminen. Lapsuuden kehitysvaiheiden tunteminen, niihin liittyvät kehityshaasteet ja kehitystehtävät ovat olennainen osa varhaiskasvattajan ammattitaitoa, jotta hän voi ymmärtää lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä. Tulee kuitenkin muistaa, että lapsi on osa ympäröivää kontekstiaan ja näin ollen ei tule keskittyä ainoastaan yksilöpsykologiseen tietoon lapsesta suunniteltaessa varhaispedagogiikkaa. Kehitykselle tulee avata uusia väyliä, eikä vain seuraila sitä. (Kronqvist 2011, 13.)

Lapsen kehityksen peruskivi on perusluottamus aikuiseen ja turvallinen kiintymyssuhde varhaislapsuudessa. Parhaimmillaan lapsen kehityksen tukeminen on silloin kun ohjauksessa on huomioitu lapsen sen hetkinen kehitystaso ja temperamentti ja se tapahtuu leikinomaisesti aikuisen ja lapsen välisessä yhteistoiminnassa. Tällöin lapset ovat lähes aina kiinnostuneita tehtävästä ja halukkaita oppimaan. (Lyytinen & Lyytinen 2003, 119.) Lapset ovat alle kouluikäisinä vielä hyvin heterogeenisiä kehitykseltään ja keskittymiskyvyltään. Tämä tulisi aikuisten aina huomioida lasten kanssa toimiessaan. (Koivunen 2009, 46.)

3.2 Fyysinen kehitys

Karkeamotoriikka

Motorinen kehitys tapahtuu tiettyjen vaiheiden kautta. Viisivuotias on motorisesti perusliikkumisen vaiheessa ja hän nauttii liikkumisesta. 5-6-vuotias hallitsee jo perusliikuntamuotoja, kuten kävely, juoksu, hyppy, tasapaino ja kieriminen. Viisivuotiaalla on hyvät valmiudet oppia hiihtämään, luistelemaan, pyöräilemään ja uimaan. Oppiminen edellyttää lapsen oman halun oppia sekä usein aikuisen

kannustusta. Viisivuotiaan liikkeet ovat hallittuja ja niiden yhdisteleminen sujuu jo hyvin. Luova ja vapaa ilmaisu, kuten jumppaaminen ja tanssi ovat monille mieluisia. Viisivuotias hahmottaa kehonsa ja pystyy nimeämään kehonosia. (Kahri 2003, 25; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.)

Lapset ovat kiinnostuneita luonnolliseen kehitykseen kulloinkin liittyvistä liikkumistavoista. Lasten keskeisille liikkumistarpeille tulee löytää päivähoidosta turvallisia ja sallittuja muotoja. (Siren-Tiusanen 1995, 104.) Lapsella tulee olla päivittäin mahdollisuus liikkua omaehtoisesti innostavassa ja monipuolisessa ympäristössä. Liikunnan minimisuositus on kaksi tuntia päivässä reipasta liikuntaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2005, 11.) Aikuisten tulee ennakkoluulottomasti miettiä miten ryhmätiloissa mahdollistettaisiin lasten liikkuminen arjen jokapäiväisissä tilanteissa. Onnistumisenelämykset liikkumisessa motivoivat lasta ja lapset saavat kokea liikunnan iloa.

Hienomotoriikka

Viisivuotiaalla silmän ja käden yhteistyö ja sorminäppäryys kehittyvät. Saksien käyttö useimmiten sujuu ja lapsi osaa kirjoittaa oman nimensä. Viisivuotias nauttii käsillä tekemisestä kuten piirtämisestä, askartelusta ja leikkaamisesta. Kynän käytössä on nähtävissä jo tarkkaa työskentelyä. Kätisyys on vakiintunut ja kynäote on kolmisormiote. Ihmispiirroksessa näkyy monia hienoja yksityiskohtia. Nappien sulkeminen ja kiinni laittaminen alkaa sujua. Aikuisen tehtävänä on kannustaa, tukea ja rohkaista lasta motoristen taitojen harjoittelussa ja tarjota turvalliset puitteet toiminnalle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 153; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.)

3.3 Psyykinen kehitys

Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys

Viisivuotias lapsi on tasapainoinen, sopeutuva ja rauhallinen. Hän on omatoiminen, aloitteellinen ja ison oloinen. Lapsi sopeutuu aiempaa joustavammin erilaisiin tilanteisiin, uudet kokemukset otetaan vastaan ennakkoluulottomammin. Oikeiden asioiden tekeminen aikuisten apuna on

kiinnostavaa. Lapsi osoittaa ensimmäistä kertaa itsekritiikkiä. Toisinaan viisivuotias heittäytyy pienen rooliin ja kaipaa hoivaa ja lohdutusta. Tunteet ailahtelevat ja luottamus omiin kykyihin horjuu. Lapsi tarkkailee ja jäljittelee toisia lapsia. Viisivuotias osaa jo olla hienotunteinen ja ottaa toisen tunteet huomioon. Lapsi kyselee ja pohtii paljon. Pelot, esimerkiksi epäonnistumisen pelko, saattavat vaivata lasta. Mielikuvitus värittää toimintaa, vaikka lapsi jo ymmärtääkin mikä on totta ja mikä satua. Käsitys omasta identiteetistä on turvallinen ja lapsi vapautuu leikkimään kuviteltuja olentoja ja hahmoja. Lapsi myös samaistuu omaa sukupuoltaan oleviin aikuisiin. (Jarasto & Sinervo 1997, 62–63; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.)

Viisivuotiaan persoonallisuus ja luonteenpiirteet näkyvät jo selvästi. Lapsen kehitykseen vaikuttaa temperamentti eli lapsen tapa reagoida asioihin. Aikuisen tuleekin ottaa lapsen temperamentti ja yksilöllisyys huomioon lapsen kanssa toimiessaan, myös hänen toimiessa osana ryhmää. (Koivunen 2009, 19.)

Tunne-elämän perustana ovat lämpimät ja läheiset ihmissuhteet. Aikuisten tärkeänä tehtävänä onkin lapsen vahvuuksien huomioiminen ja rohkaisu. Lasta kannustetaan nimeämään, tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan. Empatia on kasvattajan keino tukea lapsen tunne-elämää. Aikuisen on myös tärkeä uskoa lapsen osaamiseen ja pärjäämiseen. Lapsen pohdintoihin ja kysymyksiin tulisi vastata rehellisesti lapsen kehitystaso huomioon ottaen. Pelosta tulee puhua yhdessä. Lapsen kyky säädellä tunteitaan ja toimintaansa kehittyy toistuvissa vuorovaikutustilanteissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 86).

Kognitiivinen eli tiedollinen kehitys

Kognitiiviset toiminnot koostuvat ajattelusta, muistista, oppimisesta ja kielestä. Kielellä on erittäin suuri merkitys tiedollisten toimintojen kehitykselle. Jean Piagetin ajattelun kehitysteorian mukaan viisivuotias on esioperationaalisen kauden intuitiivisessa kaudessa. Hänen ajattelunsa perustuu todellisuutta koskeviin havaintoihin ja hän alkaa ymmärtää loogisia syy-seuraus-suhteita silloin, kun ne ovat konkreettisesti esillä. Kielen kehittymisen myötä lapsi suuntaa itsekeskeisyydestä kohti sosiaalista minuutta. (Numminen 2005, 165.)

Viisivuotias lapsi pystyy seuraamaan monimutkaistakin kertomuksen juonta ja osaa erottaa jo paremmin toden ja kuvitellun. Lapsi alkaa sisäistää aikakäsityksiä kuten vuodenajat ja viikonpäivät. Myös numerot ja kirjaimet alkavat kiinnostaa ja lukusanat saavat merkityksensä. Viisivuotias pystyy vertailemaan, luokittelemaan ja lajittelemaan asioita niiden ominaisuuksien mukaan. Lapset oppivat vähitellen myös esineiden ominaisuuksien, kuten koon, määrän ja tilavuuden pysyvyyden. (Jarasto & Sinervo 1997, 64–65.) Viisivuotias ymmärtää jo erilaisia käsitteitä, kuten aikaan, sijaintiin, liikkeeseen tai määrään liittyviä. Hän kykenee johdonmukaiseen ajatteluun. Puuttuvat tiedot lapsi korvaa mielikuvituksella. (Kahri 2003, 28.)

Viisivuotiaan lapsen muisti on hyvin kehittynyt. Muistikuvat lisääntyvät sekä määrällisesti että laadullisesti. Hän pystyy muistamaan asioita kaukaa menneisyydestä. Toiminta on aiempaa suunnitelmallisempaa ja keskittyminen on pitempiaikaista. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.) Viisivuotias ei ole vielä tietoinen ongelmanratkaisun edellyttämistä toiminnoista ja omista suoriutumismahdollisuuksistaan. (Lyytinen & Lyytinen 2003, 109.)

Varhaiskasvatuksessa vallalla olevan oppimiskäsityksen mukaan lapsen oppiminen on holistista eli kokonaisvaltaista. Lapsi oppii aktiivisena osallistujana ja saamalla omakohtaisia kokemuksia oppimisympäristöstään vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (Koivunen 2009, 42.)

Kontekstuaalinen oppimiskäsitys perustuu Bronfenbrennerin rakentamaan ekologiseen teoriaan. Kontekstuaalisessa oppimiskäsityksessä oppiminen nähdään yksilön sisäisen ja ympäristöön liittyvän ulkoisen prosessin vastavuoroisuutena. Oppimista säädellään parhaiten huomioimalla molemmat ulottuvuudet. Kasvattajan tulisi luoda mahdollisimman monipuolinen ja oppimista vahvistava oppimisympäristö, joka houkuttelee lapsen oppimisprosessin äärelle. Huomiota tulee kiinnittää myös oppijan omiin käsityksiin, suuntautumiseen ja kokemuksiin toiminnasta. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 2002, 61–62.) Oppimistapahtumaan vaikuttavat lisäksi lapsen ikä, valmiudet ja herkkyyksikaudet. Oppiminen tapahtuu toiminnan kautta lapsen kaikkia aisteja hyväksi käyttäen.

Oppimisen pedagogiikassa kasvattajien tulee huomioida, että lapset oppivat parhaiten kun heidän on hyvä olla ja oppiminen on lapsen oman toiminnan tulosta. Lapset oppivat vuorovaikutuksessa ja vertaisryhmän kanssa yhteistyössä. Lapsi oppii uusia asioita omaan käsityskykyynsä perustuen omassa yksilöllisessä tahdissaan. Lapsilla on synnynnäinen tarve ottaa selvää ja tietää asioista. Tärkein oppimisen väylä on leikki. (Hujala 2002, 89–91.)

Leikillä on kehittävä vaikutus mm. muistiin, omatoimisuuteen, suunnitelmallisuuteen ja syysuhteiden oivaltamiseen. Lisäksi leikki auttaa lasta tutustumaan kykyihinsä ja omaan itseensä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.) Vygotskyn mukaan on tärkeää huolehtia siitä, että leikissä lapsi toimii ikäänsä ja päivittäisiä toimintojaan ylemmällä tasolla eli lähikehityksen vyöhykkeellä. Kuvitteluleikin yhteydessä kasvattajat voivat tukea monimutkaisten kognitiivisten taitojen kehittymistä. Näitä taitoja lapsi tarvitsee myöhemmin mm. lukutaitoa opitellessaan. (Bodrova & Leong 2007, 199.)

Kielen kehitys

Kielen kehitys on yhteydessä lapsen kokonaiskehitykseen. Kieli on tärkeä väline sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ajatusten ja tunteiden ilmaisemisessa, ongelmien ratkaisemisessa ja uusien asioiden oppimisessa. Lapsi oppii uusia asioita ja jäsentää havaintojaan kielen avulla. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 35.)

Viisivuotiaalle kieli on väline ympäröivän maailman ymmärtämiseen. Lapsi kyselee häntä pohdituttavia asioita saadakseen tietoa ympäristöstään. Viisivuotiaan puhe on selkeää ja kieliopillisesti oikeaa. Äännevirheitä saattaa vielä esiintyä. Lapsi käyttää ja ymmärtää monipuolista kieltä. Viisivuotiaat rakastavat tarinoita ja satuja. Lapset haluavat kertoa tarinoita myös itse. Viisivuotias osoittaa jo kiinnostusta kirjaimiin ja kirjoitettuun tekstiin. (Jarasto & Sinervo 1997, 65; Kahri 2003, 26.)

Aikuiset toimivat lapsille kielenkäytön malleina. Lapsen ja aikuisen monipuolinen vuoropuhelu on lähtökohtana lapsen kielen kehittymiselle ja kielellisen tietoisuuden heräämiselle. Monipuoliset leikit, kiireetön ja positiivinen

ilmapiiri, aikuisen rohkaisu sekä asioiden havainnollistaminen kuvin tukevat lasten kielellistä kehitystä. Monipuolisen kirjallisuuden lukeminen, lorut, runot ja sadut ovat tärkeitä kielen kehityksen kannalta. Ne kartuttavat lapsen sanavarastoa, kehittävät muistia, ajattelua ja ilmaisukykyä. Lisäksi niillä on oma tunnenerkityksensä lapselle. Lukemisesta keskusteleminen syventää lapsen luetun ymmärtämisen taitoa. Lasta voidaan myös rohkaista kertomaan oma satu ja näin kehittää kieltä ja tarinan kerrontaa sadutuksen keinoin. (Kahri 2003, 26; Pärkö 2004, 217–220.)

3.4 Sosiaalinen kehitys

Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa vaatii sosiaalisia taitoja ja valmiuksia. Lapset oppivat sosiaalisen vuorovaikutuksen säännöt oppimiskokemusten, kuulluksi tulemisen ja osallistumisen kautta. (Huhtanen 2005, 8.)

Viisivuotias lapsi on sosiaalinen ja viettää aikaa mielellään muiden lasten ja aikuisten kanssa. Kaverit ovat entistä tärkeämpiä ja ystävyysuhteet jo pysyviä. Ystävien kanssa osataan jo neuvotella, joustaa ja tehdä sopimuksia. Ristiriitokin pystytään jonkin verran itse ratkaisemaan. Viisivuotiaat haluavat mielellään tehdä vaikutuksen kavereihin mahtilemmillä ja leuhkimalla taidoillaan. Näin käyttäytymällä he peittävät omia puutteitaan. Ystävien mielipiteillä on suuri merkitys. Ensimmäisiä ihastumisia vastakkaiseen sukupuoleen saattaa esiintyä. (Jarasto & Sinervo 1997, 67; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.)

Empatiakyky ja tunteiden hallinta luovat hyvän perustan lapsen vuorovaikutustaidoille. Empatiakyky on lapsella jo synnynnäisesti, mutta myöhemmin hän ottaa mallia aikuisista. Kasvattajien tuleekin pitää yllä välittämisen ilmapiiriä. (Numminen 2005, 182–183.) Lapsen empatiakyky vahvistuu leikissä.

Moraaliset ja eettiset kysymykset askarruttavat lasta. Lapsi pohtii hyvän ja pahan eroa sekä oikeaa ja väärää. Viisivuotiaalla on tarkka oikeudellinen taju ja hän loukkaantuu helposti koettuaan epäoikeudenmukaisuutta. Teon pahuutta

lapsi arvioi vielä lopputuloksen ei tarkoituksen perusteella. Lapsi kokee syyllisyyttä toimiessaan väärin. Kasvattajan tulee pohtia yhdessä lapsen kanssa häntä askarruttavia asioita. Kirjoista voi saada apua vaikeiden asioiden käsittelyyn. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.)

Sosiaaliset taidot eivät ole synnynnäisiä vaan niitä tulee lapselle opettaa. Lasta tulee ohjata toista kunnioittavaan käyttäytymiseen ja opettaa leikkiin liittymisen tapoja. Tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja hallitseminen ovat taitoja, joita tarvitaan sosiaalisessa kanssakäymisessä. Draaman keinoin voidaan konkretisoida esimerkiksi ristiriita- ja kiusaamistilanteiden ratkaisumalleja. Leikissä kehittyä lapsen empatia- ja sosiaaliset taidot. Lapsille tuleekin järjestää monipuoliset leikkimahdollisuudet päivittäin. Pelien pelaaminen opettaa lapsille sääntöjen noudattamista. Lapsille tulee antaa luottamustehtäviä merkiksi siitä että häneen luotetaan. Positiivisen palautteen kautta voidaan vuorovaikutuksen keinoin vahvistaa lapsen itsetuntoa ja toivottua käyttäytymistä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen lähtökohta on avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. (Huhtanen 2005, 18–19.)

3.5 Leikin kehittyminen

Viisivuotiaat lapset ovat jo taitavia yhteisleikeissä. Mieluisia leikkejä ovat mielikuvitusleikit, roolileikit, liikuntaleikit, rakenteluleikit sekä sääntöleikit. Roolileikkejä lapsi on leikkinyt jo aiemminkin, mutta nyt leikki on järjestäytyneempää ja tarkoituksenmukaisempaa. Leikeissä jäljitellään usein aikuisen toimintaa. Leikissä on paljon yksityiskohtia ja sitä leikitään kaverin kanssa yhdessä. Tässä iässä rakenteluleikki yhdistyy usein mielikuvitusleikkiin. Viisivuotiaat ovat taitavia rakentelijoita ja nikkareita. Sääntöleikkivaiheeseen siirryttäessä kaikenlaiset pelit kuten lauta-, muisti-, ja korttipelit kiinnostavat lasta. Viisivuotias jaksaa jo keskittyä peleihin, oppii säännöt nopeasti ja osaa noudattaa niitä. Peleissä häviäminen on vielä vaikeaa. Sääntöjen hahmottaminen mahdollistaa myös ison ryhmän piha- ja liikuntaleikit. (Kahri 2003, 56–59; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.)

Lapsen leikin kehittymisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että aikuinen arvostaa lasten leikkiä ja pitää sitä tärkeänä. Kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa lasten pitkäkestoinen ja monipuolinen leikki. Tämä tapahtuu luomalla monipuolinen leikkiympäristö, jossa on leikkiin innostavia elementtejä ja leikkirauha. Leikkiympäristöä tulee muokata säännöllisesti uusilla leikkiin innostavilla materiaaleilla. Saduilla voidaan rikastuttaa lasten leikkimaailmaa. Havainnoimalla lapsia kasvattajat saavat tietoa lasten sen hetkisistä mielenkiinnon kohteista. Tämän lisäksi aikuisen tulee huomioida ympäristöä muokatessaan myös lapsen ikä ja kehitystaso. Aikuisella on myös iso rooli lasten omien leikki-ideoiden mahdollistajana. Didaktisia leikkejä voidaan käyttää opettamisen välineenä.

Kaikki lapset eivät osaa luonnostaan leikkiä. Silloin tarvitaan aikuisen tukea leikkiin mukaan pääsemiseen ja siihen kiinnittymiseen. Aikuinen voi myös mallittaa leikkiä. Toisinaan lapset saattavat juuttua yhteen leikkiin, jolloin tarvitaan aikuisen tukea viemään leikkiä eteenpäin uudelle tasolle. Aikuisen tulee antaa lasten käyttää omia ongelmanratkaisutaitojaan leikkejä suunnitellessaan ja toteuttaessaan.

4 KEHITTÄMISTOIMINTA JA LINEAARINEN PROSESSIMALLI

4.1 Kehittämistoiminta

Kehittämistoiminnalle on ominaista ongelmalähtöisyys ja sen tuloksena syntyy esimerkiksi jokin tuotos tai palvelutuote. Tuotos on yleensä uusi ja sille on olemassa tarve, johon kehittämistoiminnalla vastataan. Ongelman ratkaisu tai tuotos on alan kehittämisen kannalta kiinnostava ja tieto on hyödynnettävissä ja sovellettavissa uuteen toimintayhteyteen. (Anttila 2007, 14.)

Kehittämistoimintaan voidaan katsoa kuuluvaksi viisi tehtävää: perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja tulosten levittäminen. Perustelu on lähtökohtien selvittämistä. Mietitään mitä ja miksi kehitetään. Olennaista on miettiä miksi kehitetään juuri nyt? Kehittämisen yleisen merkittävyyden ja ajankohtaisuuden pohtiminen on osa perusteluja. Kehittäminen rajataan usein yhteen tai kahteen tavoitteeseen. (Toikko & Rantanen 2009, 57.)

Kehittämistoiminnan organisointi sisältää käytännön toteutuksen suunnittelun ja valmistelun, eli toimintasuunnitelman. Kehittämistoiminnan tavoite toimii organisoinnin lähtökohtana. Toimijoiden ja resurssien määrittely on tärkeä osa kehittämistoiminnan määrittelyä. Asetetut tavoitteet hyväksytetään ja käsitellään yhteisesti työyhteisössä. (Toikko & Rantanen 2009, 58.)

Kehittämistoiminnassa toteutus muodostuu ideoinnista, priorisoinnista, kokeiluista ja mallintamisesta. Ideointia tapahtuu prosessin eri vaiheissa ja eri näkökulmista. Keskeistä on miettiä, että miten asetetut tavoitteet saavutetaan. Kehittämistoiminta on konkreettista tekemistä, mutta siihen liittyy myös pohtiva ja analysoiva taso. (Toikko & Rantanen 2009, 59–60.)

Kehittämistoiminnan arvioinnin tehtävänä on suunnata kehittämistoiminnan prosessia. Arvioinnin lähtökohtana on toimintasuunnitelma ja sen tavoitteet. Prosessiarvioinnin seurauksena kehittämistoiminnan tavoitteet ja keskeiset toimintatavat voivat muuttua toiminnan kuluessa. Prosessin lisäksi arvioidaan itse tuotetta. Kehitettävää asiaa arvioidaan sen toimivuuden kannalta.

Olennaista on myös arvioida onko kehittämistoiminta saavuttanut tarkoituksensa. On tärkeää pohtia missä ollaan onnistuttu ja missä ei. Arvioinnilla on myös toimijoita osallistava funktio. Arviointi kohdistuu kehittämistoiminnan perustelujen, organisoinnin ja toteutuksen analysointiin. (Toikko & Rantanen 2009, 61, 82.)

Tulosten levittämistä voidaan kutsua myös juurruttamiseksi. Juurruttaminen on oma prosessinsa ja siksi sitä ei aina katsota osaksi kehittämisprosessia. Tulosten levittämiseen kiinteästi liittyy usein tuotteistaminen. Uusien käytäntöjen ja tuotteiden käyttöönotto on oma sosiaalinen prosessinsa. Usein sitä edistää esimerkiksi asian tiimoilta pidetty koulutustilaisuus. Kehittämistoiminnan tehtäväkokonaisuudet muodostavat kehittämisprosessin. (Toikko & Rantanen 2009, 62–64.)

4.2 Kehittämisprosessin lineaarinen malli

Kehittämisprosessin lineaarinen malli kuvaa kehittämistoiminnan etenemistä yksinkertaisimmillaan ja suoraviivaisesti. Mallissa kehittämisprosessi on ajallisesti rajattu ja se etenee tavoitteen määrittelyn, suunnittelun ja toteutuksen kautta prosessin päättämiseen ja arviointiin. Tavoite perustuu yleensä tunnistettuun tarpeeseen, yksittäiseen ideaan tai ulkoiseen paineeseen. Suunnitteluvaiheessa mietitään ketkä ovat prosessin toimijoita ja laaditaan riskianalyysi. Suunnitteluvaiheessa laaditaan myös projektisuunnitelma, josta ilmenee mm. budjetti, aikataulu, riskit, resurssit ja vastuiden määrittely. (Toikko & Rantanen 2009, 64–65.)

Toteutusvaiheessa suunnitelman mukainen tuotos valmistetaan. Projektisuunnitelma elää usein toteutusvaiheen aikana ja sitä joudutaan tarkentamaan. (Toikko 2005, 92.) Projektin päättäminen ja arviointi on lineaarisessa mallissa viimeinen kehittämisprosessin vaihe. Prosessilla on selkeä päätepiste ja se pyritään lopettamaan suunnitellusti. Päätös vaiheeseen sisältyy loppuraportointi, projektiorganisaation purkaminen ja jatkoideoiden esittäminen. (Toikko & Rantanen 2009, 65.)

5 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

5.1 Kehittämistyön lähtökohdat Littoisten päiväkodissa

Tein opinnäytetyöni nykyiseen työpaikkaani Littoisten päiväkotiin, Kaarinaan. Kyseessä on kunnallinen Kaarinan kaupungin päiväkoti. Talo on iso, 168 lasta sisältävä 9 ryhmän yksikkö, joka toimii tällä hetkellä kuudessa eri kiinteistössä. Henkilökuntaa talossa on 36. Päiväkodissa on yksi alle kolmevuotiaiden ryhmä, kolme 3-5-vuotiaiden ryhmää, yksi integroitu erityisryhmä, yksi sisarusryhmä ja kolme esikouluryhmää, joissa yhdessä on myös viisivuotiaita. (Kaarinan kaupunki 2011b.)

Päiväkodin esikoulu on Kotimäen koulun tiloissa, Ristikallion yksikössä (Kaarinan kaupunki 2011a). Esikoulussa tehdään tiivistä yhteistyötä kiinteistössä olevien 1. ja 2. luokkalaisten sekä heidän opettajiensa kanssa. Yhteistyön seurauksena lasten siirtyminen kouluun on mutkatonta ympäristön ja aikuisten ollessa ennestään jo tuttuja. Suurempi toimintaympäristön muutos ajoittuu näin ollen siihen vuoteen, jolloin lapset lähtevät esikouluun.

Esikoulu siirtyi päiväkodin tiloista koulun kiinteistöön vuonna 2006. Alkuvuosina ja taas tänä vuonna esikouluryhmät eivät täyttyneet esikouluikäisistä ja ryhmiä täytettiin viisivuotiailla. Tämä herätti paljon keskustelua siitä, että onko kouluympäristö liian vaativa viisivuotiaille ja minkälaisia valmiuksia lasten tulisi omata sinne siirtyessään. Nämä muutokset ovat tuoneet lisähaastetta yhtenäisten käytäntöjen ja toimintatapojen toteuttamiselle. Viisivuotiaiden kehityksen tukemiseen ja esikouluvalmiuksien vahvistamiseen tulee enenemässä määrin kiinnittää huomiota, jotta koulun puolelle siirtymisen nivelvaihe sujuu mutkattomasti. Kaarinan päivähoidossa on kartoitettu viisivuotiaiden osaamista ns. vitospaketin muodossa yhteistyössä neuvolan kanssa jo vuosien ajan.

Esikouluun siirrytään tällä hetkellä viidestä eri ryhmästä. Tämän lisäksi yhdessä esikouluryhmässä on viisivuotiaita, jotka jatkavat samassa ryhmässä esikoulua.

Näissä kuudessa ryhmässä pidetään viisivuotiaille kerhomuotoista pienryhmätoimintaa, jossa harjoitellaan mm. kynäkäyttöä, tehtävien tekemistä ja yhteistyötaitoja. Kuudessa eri ryhmässä pienryhmän kokoontumistiheys ja toiminnan sisällöt vaihtelevat paljon. Esikoulun henkilökunta on antanut palautetta siitä, miten erilaisia valmiuksia eri ryhmistä tulleet esikoululaiset omaavat. Littoisten päiväkodissa viitosvuoden tärkeyttä lisää isompaan ja haastavampaan esikouluympäristöön siirtyminen. Tämä edellyttää toisenlaisia valmiuksia, kuin jos esikoulua jatkettaisiin omassa tutussa talossa. Viisivuotiaiden pienryhmätoiminnalla pystytään tukemaan esikouluvalmiuksia.

Ison talon haasteena on yhtenäisten työkäytäntöjen kehittäminen ja siten tasalaatuisemman toiminnan turvaaminen lapsille. Tein epävirallista tiedustelua talvella 2011 työpaikallani yhtenäisemmän käytännön tarpeellisuudesta. Henkilökunta oli yksimielisiä siitä, että yhteistä runkoa kerhon toteuttamiseksi tarvittaisiin. Tätä taustaa vasten heräsi oma mielenkiintoni yhtenäisemmän toimintatavan, ohjeellisen ideakansio luomiseksi. Keskustelin asiasta sen hetkisen esimieheni kanssa ja hän näytti kehittämistyölleni vihreää valoa. Vakituisen esimieheni palattua töihin kesäkuun 2011 alussa, kerroin hänelle hankkeestani ja myös hänen suhtautumisensa oli positiivista. Kansio koostuu sisältö- ja materiaalinvinkeistä ja teoriaosuudesta. Kansiota ja sen sisältöjä työstin yhteistyössä Littoisten päiväkodin henkilökunnan kanssa.

5.2 Tavoitteet ja kehittämistehtävä

Opinnäytetyöni aihe nousi Littoisten päiväkodin henkilökunnan tarpeista. Kehittämistyöni tavoitteena oli lisätä lasten esikouluvalmiuksia viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan avulla ja helpottaa kasvattajien suunnittelutyötä konkreettisella materiaalipaketilla. Päiväkodin puolella työskentelevät saavat rungon viisivuotiaiden kanssa toimimiseen ja ovat entistä tietoisempia niistä valmiuksista, joita lapsilla tulisi olla, jotta siirtyminen esikouluun olisi mutkatonta. Esikoulun puolella työskentelevät tietävät tarkemmin mitä viisivuotiaiden kanssa on tehty ja mitä aiheita ryhmissä on käsitelty. Esikouluvuoden ruuhkaisuutta voidaan myös helpottaa tutustumalla joihinkin sisältöalueiden osiin jo

viitosvuotena. Esikouluun siirtyvät lapset ovat ryhmästä riippumatta tasa-arvoisemmassa asemassa taitojen harjoittamisen suhteen, kun toimintarunko on yhteneväinen. Lasten kiinnostus oppimiseen saadaan herätettyä monipuolisilla toiminnoilla ja sisällöillä, jotka on integroitu lasten omiin mielenkiinnon kohteisiin. Pedagoginen osaaminen Littoisten päiväkodissa lisääntyy yhteisten toimintamallien myötä.

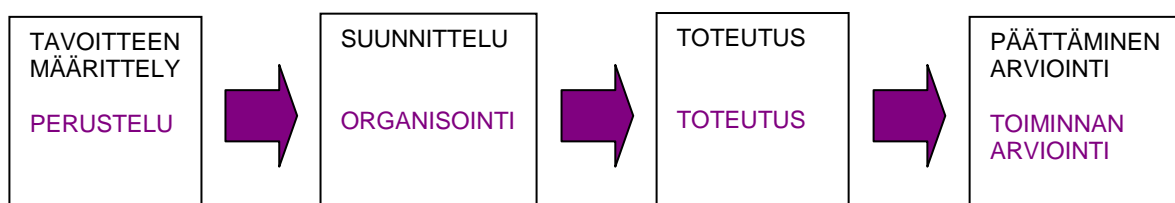
Kehittämistehtävänä opinnäytetyössäni oli luoda Littoisten päiväkotiin ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden tueksi yhdessä henkilökunnan kanssa. Kansion sisältöjen ja materiaalien kartoittamiseksi selvitin kyselyn avulla mitä ovat ne valmiudet, joita lapsilla olisi hyvä olla heidän siirtyessä esikouluun. Lisäksi halusin konkreettisesti saada selville mitä sisältöjä kansiossa tulisi olla.

Opinnäytetyöni kehittämistehtävä valikoitui käytännön työn tarpeesta ja yhtenäisten toimintatapojen puutteesta työyhteisössäni. Nivelvaiheen siirryttyä viitosvuoden jälkeiseen ajankohtaan, oli tullut ajankohtaiseksi miettiä siirtymän tekemistä mahdollisimman helpoksi ja vaivattomaksi lapsille. Toimijoina hankkeessa oli opinnäytetyöntekijän lisäksi Littoisten päiväkodin henkilökunta eri kokoonpanossa kehittämisprosessin eri vaiheissa, sekä päiväkodin johtaja.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Kehittämistoiminnan rakenne ja tavoitteen määrittely

Ideakansion toteuttamista kuvaan seuraavassa kehittämisprosessin lineaarisen mallin ja kehittämistoiminnan tehtävien kautta. Kehittämistoiminnan tehtävät perustelu, organisointi, toteutus, toiminnan arviointi ovat sisällytettävissä kehittämisprosessin lineaarisen mallin vaiheisiin (Kuvio1.), jotka ovat tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus sekä päättäminen ja arviointi. (Toikko & Rantanen 2009, 56–64.)

Kuvio 1. Kehittämisprosessin lineaarinen malli ja kehittämistoiminnan tehtävät (Mukaillen Toikko & Rantanen 2009, 56–64).

Lineaarisen mallin suoraviivaisuuden vuoksi käytän Salosen (2011) integroitua kehittämistoiminnan mallia toteutusvaiheen rikastuttamiseksi. Salosen mallissa toteutusvaihe jakautuu esi-, työstö-, tarkistus- ja viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2011, 11.)

Kehittämisprosessi rakentuu tavoitteenmäärittelyn varaan. Tavoite voi perustua tarpeeseen tai yksittäiseen ideaan. (Toikko & Rantanen 2009, 64.) Opinnäytetyön aiheanalyysin tultua ajankohtaiseksi helmikuussa 2011, ajatuksissani oli heti jokin hyödyllinen toiminnallinen opinnäytetyö työpaikkaani Littoisten päiväkotiin. Itseäni oli pitkään viisivuotiaiden kanssa toimiessani mietityttänyt heille pidettyjen pienryhmätuokioiden sisällöt. Aihe alkoi tuntua jokapäiväiseen työhöni liittyen tarpeeksi motivoivalta ja houkuttevalta.

Päiväkodin kuukausittaisessa kasvatusforumissa keskusteltiin helmikuussa 2011 viisivuotiaiden valmiuksista heidän siirtyessä esikouluun. Forumissa tuotiin

esiin esikoulussa havaitut suuret eroavaisuudet sinne siirtyvien lasten valmiuksissa. Oman pienryhmän pitäminen viisivuotiaille todettiin tärkeäksi. Esille tuotiin myös esikouluvuoden lyhyys ja ruuhkaisuus sille asetettujen tavoitteiden johdosta. Näin ollen toivottiin valmiuksiin kiinnitettävän huomiota jo päiväkodin puolella. Kasvatusforumiin osallistui päiväkodin joka tiimistä yksi työntekijä, yhteensä 10 henkilöä. Palaverista kirjattiin muistio. Palaverin seurauksena pohdin viisivuotiaille pidettävän pienryhmän mahdollisuuksia tukea esikoulussa vaadittavia valmiuksia.

Littoisten päiväkodissa nivelvaiheen siirryttyä viitosvuoden jälkeiseen ajankohtaan, oli tullut ajankohtaiseksi miettiä siirtymän tekemistä mahdollisimman helpoksi ja vaivattomaksi lapsille. Lapsimäärän lisääntytyä Littoisten päiväkodissa ja näin ollen 3-5 -vuotiaiden ryhmien lukumäärän noustua viiteen, yhtenäisten työkäytäntöjen luominen viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan osalta oli perusteltua.

Keskustelin päiväkodin henkilökunnan kanssa pihakeskusteluja, jotka vahvistivat käsitystäni ideakansion ja yhtenäisemmän toimintatavan tarpeellisuudesta. Henkilökunta oli yksimielisiä siitä, että yhteistä kansiota pienryhmätoiminnan tueksi tarvittaisiin. Kehittämistehtäväkseni nousi näin ideakansion kokoaminen viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden tueksi. Tavoitteena kehittämistyölläni oli lisätä lasten esikouluvalmiuksia viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan avulla ja helpottaa kasvattajien suunnittelutyötä konkreettisella materiaalipaketilla.

Taulukossa 1. on kootusti kuvattuna Littoisten päiväkodin kehittämisprosessin tavoitteen määrittely –vaiheeseen liittyneet toimenpiteet, menetelmät, toimijat, tuotetut dokumentit, dokumentointitapa ja toimintaympäristö.

Taulukko 1. Tavoitteen määrittely toimenpiteineen (Mukaiillen Salonen 2011, 19–21).

Kehittämistoiminta	Helmikuu		Maalis-Marras
TAVOITTEEN MÄÄRITTELY	toteutus		
Toimijat	opiskelija, henkilö-kunta (10)	opiskelija	
Kehittämismenetelmät	palaveri		
Tuotetut dokumentit	muistio, päiväkirja	ideapaperi, päiväkirja	
Dokumentointitapa	kirjautuminen	kirjautuminen	
Toimintaympäristö	päiväkoti	koti, koulu	

Koulua varten kokosin helmikuussa 2011 paperille alustavia ajatuksiani opinnäytetyöstä ideaseminaaria varten. Toimijoina tavoitteen määrittely – vaiheessa olivat opinnäytetyöntekijä ja satunnainen otanta päiväkodin henkilökunnasta.

6.2 Suunnittelu

Toiminnallisessa opinnäytetyössä puhutaan yleensä toiminta- tai kehittämissuunnitelmasta. Toimintasuunnitelman tarkoituksena on konkretisoida tuleva opinnäytetyön tekeminen. Toimintasuunnitelman avulla jäsenetään mitä ollaan tekemässä. Suunnitelman perusteella tiedostetaan työn idea ja tavoitteet selkeämmin. Niistä tulee myös harkittuja ja perusteltuja. Suunnitelma auttaa myös aikataulujen ja työmäärän hahmottamisessa. Suunnitelmassa näkyvät myös opinnäytetyön eri vaiheet ja käytössä olevat resurssit. Suunnitelmaan kirjataan kehittämistyössä mukana olevat toimijat, menetelmät ja materiaalit. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26–27.) Suunnitelmissa olevat tavoitteet antavat usein kehittämistoiminnalle vain suunnan tai kehyksen. Käytännössä prosessin kulku saattaa olla ennalta arvaamatonta ja rönsyilevää. (Seppänen-Järvelä 1999, 115.)

Tehdessäni maaliskuun 2011 alussa kehittämistyöni toimintasuunnitelmaa, en ollut vielä sisäistänyt kehittämistyön prosessiluonnetta ja vaiheistamisen tärkeyttä. Kehittämistehtävän määrittely oli haastavaa. Metodikirjallisuuteen ja aiemmin tehtyihin kehittämistoimintaa sisältäviin opinnäytetöihin tutustuminen selkeytti ajatuksia omasta kehittämistyöstäni.

Maaliskuussa 2011 keskustelin silloisen viransijaisen päiväkodinjohtajan kanssa opinnäytetyöstäni. Esitin oman ajatukseni ideakansioista ja kerroin miten henkilökunta kokee sen hyödylliseksi. Johtaja oli kanssani samaa mieltä kansion tarpeellisuudesta ja ajankohtaisuudesta. Sovimme myös, että työnantaja kattaa kansioon liittyvät kustannukset. Opinnäytetyön ohjaajaksi pyysin erityisryhmässä työskentelevää lastentarhanopettajaa, joka on ollut monta vuotta vastuussa oman ryhmänsä viisivuotiaiden pienryhmätuokioista. Kävimme keskustelua opinnäytetyöni ideasta, kehittämistoiminnan luonteesta ja aikatauluista. Keskustelun pääkohdat kirjasin opinnäytetyöpäiväkirjaani.

Tietoperustan kartoittaminen oli käynnissä pitkin kevättä. Tietoperustaksi omaan työhöni valikoitui viisivuotiaan kehitys eri osa-alueilla, varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot ja lapsille ominaiset tavat toimia eli leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Kaikkien edellä mainittujen osa-alueiden huomioiminen kuuluu tärkeänä osana kasvattajien ammattitaitoiseen työskentelyyn. Aikaisempia tutkimuksia viisivuotiaiden pienryhmätoiminnasta en löytänyt. Sen sijaan tutustuin muihin kehittämistoimintaa ja varhaiskasvatusta sisältäviin tutkimuksiin.

Huhtikuun alussa kerroin henkilökuntapalaverissa kehittämistyöstäni Littoisten päiväkodissa, sen alustavasta etenemisestä ja henkilökunnan sitouttamisesta toimintaan. Sovimme, että koko henkilökunta, pienten ryhmää lukuun ottamatta, on prosessin esivaiheessa mukana kyselyn puitteissa. Fokusryhmä osallistuu muutaman työntekijän voimin työstövaiheeseen ja tarkistusvaiheessa on otos noin puolesta Littoisten päiväkodin henkilökunnasta. Palaverissa oli jokaisesta tiimistä yksi henkilö, jonka kautta tieto siirtyi muihin tiimin jäseniin. Palaverista kirjattiin muistio. Toimijoina kehittämistyön suunnitteluvaiheessa olivat

opinnäytetyön tekijä, päiväkodinjohtaja, opinnäytetyön ohjaaja ja palaveriin osallistuneet kuusi päiväkodin henkilökunnan jäsentä.

Kehittämisprosessin suunnitteluvaiheen toimijat, menetelmät, tuotetut dokumentit, dokumentointitavat ja toimintaympäristöt ovat tiivistetysti kuvattuna taulukossa 2. Taulukkoon on sisällytetty myös fokusryhmän kokoontuminen, koska kyseinen palaveri piti sisällään kansion sisältöjen suunnittelua kyselyaineiston perusteella. Fokusryhmäpalaveri on myös osa toteutusta, joten sitä on kuvattu tarkemmin toteutusosiossa.

Taulukko 2. Suunnittelu toimenpiteineen (Mukaillen Salonen 2011, 19–21).

Kehittämistoiminta	Helmi	Maalis	Huhti	Touko	Kesä	Heinä- Marras
SUUNNITTELU		toteutus			toteutus/ tarkistus	
Toimijat		opiskelija, päivä- kodin- johtaja, ohjaaja	opiske- lija, henkilö- kunta (6)		opiske- lija, henkilö- kunta (2)	
Kehittämismenetelmät		palaveri	palaveri		fokus- ryhmä	
Tuotetut dokumentit		toiminta- suun- nitelma, päiväkirja	muistio, päiväkirja		muistio	
Dokumentointitapa		kirjaa- minen	kirjaa- minen		kirjaa- minen	
Toimintaympäristö		päiväkoti, koulu	päiväkoti		päiväkoti	

Aluksi luulin, että kehittämistyöhöni en tarvitse tutkimuslupaa. Asiaa kysyessäni Kaarinan kaupungin päivähoidon johtajalta kävi ilmi, että lupa tarvitaan. Tein lupa-anomuksen ja muutaman viikon kuluessa asia oli hoidossa.

6.3 Toteutus

Esivaihe

Toteutusvaiheessa priorisoidaan ja mietitään miten asetettu tavoite saavutetaan (Toikko & Rantanen 2003, 59–60). Toteutusvaihe ei kehittämistoiminnassa

useinkaan etene lineaarisesti ja siksi olen tässä vaiheistanut sen Salosen integroidun kehittämismallin mukaisesti esi-, työstö-, tarkistus- ja viimeistelyvaiheeseen (Salonen 2011, 11).

Kansion valmistuminen edellytti tarkoin valittuja sisältöjä ja henkilökunnan kuulemista. Toteutuksen esivaiheessa kesäkuun alussa laadin tutkimuksellisen selvityksen päiväkodin henkilökunnalle ideakansion sisältöjen kartoittamiseksi. Tutkimuksellista selvitystä voidaan käyttää kun toiminnallisessa opinnäytetyössä halutaan esimerkiksi selvittää oppaan tai ohjeistuksen sisältöjä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56). Toteutin kaikille päiväkodin kahdeksalle 3-6 -vuotiaita lapsia hoitaville tiimeille yhteisen lomakemuotoisen kyselyn. Vastauksia sain takaisin seitsemän, koska kaksi tiimiä muodosti yhden tiimin määräaikaisten työsopimusten päättymisen takia. Avoimet kysymykset olivat kaikille tiimeille samat. Avoimia kysymyksiä oli yhteensä neljä ja erityisryhmälle oli lisäkysymys liittyen erityislasten huomioimiseen kansion sisältöjä mietittäessä. (Liite 1.) Kyselyn avulla kartoitettiin henkilökunnan ajatuksia viisivuotiaiden pienryhmätoiminnan sisällöistä ja hyviksi havaituista käytännöistä, ideakansion sisällöistä sekä asioista, joita tulisi ideakansiota laadittaessa ottaa huomioon. Samassa yhteydessä tiedusteltiin myös niitä valmiuksia ja taitoja, jotka helpottavat lasta esikouluun siirtymisessä. Tiimit vastasivat kysymyksiin yhteisen keskustelunsa pohjalta.

Valitsin kyselyn siksi, että se oli nopea tapa kartoittaa tiimien mielipiteitä haluamastani asiasta. Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä, koska halusin laadullisia ja kuvailevia vastauksia. Kyselylomakkeen suunnitteluun oli paneuduttava huolellisesti, jotta saamani vastaukset auttoivat opinnäytetyöni tavoitteen saavuttamista. Aineiston koko pysyi sopivana kun kyselyyn vastattiin tiiminä. Kehittämistyöni luonteen vuoksi olin kiinnostunut enemmän kollektiivisesta näkemyksestä aiheeseeni, kuin yksittäisistä mielipiteistä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 37, 61.) Työntekijöillä on kehittämishankkeessa tarvittavaa sisäistä informaatiota eli tietoa ja osaamista, jota hyödynnetään usein intuition varassa (Anttila 2007, 93). Tämän hiljaisen tiedon näkyväksi saaminen oli yksi päämääräni.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kerättyä aineistoa ei tarvitse analysoida tarkasti. Tärkeää on, että aineisto kuvaa riittävän kattavasti ongelmaa, jota on lähdetty ratkaisemaan selvityksen avulla. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64.) Kyselyn avulla saamani aineistoa ryhmittelin kysymyksistä nousevien teemojen alle. Varhaiskasvatuksen orientaatiot ja sisältöalueet toimivat vastausten jaottelun taustalla. Näin hahmottui kansion sisältöalueet ja sisältöihin liittyvät teemat. Olin tyytyväinen kyselyn aineistoon. Vastaukset olivat melko yhteneväisiä ja samansuuntaisia, joka helpotti kansion sisältöjen valintaa. Henkilökunnan esille nostamat, esikoululaisten siirtymistä helpottavat, valmiudet järjestelin aineistosta nousseiden otsikoiden alle. Näitä olivat sosiaaliset taidot, yhteistoiminnalliset taidot ja työskentelytaidot. Muut sisällölliset painotukset olivat kielellisissä ja matemaattisissa taidoissa.

Aineistoon tutustuttuani kutsuin koolle kahden hengen fokusryhmän päiväkodin henkilökunnasta. Fokusryhmä muotoutui asiaan perehtyneistä ja siitä erityisesti kiinnostuneista työntekijöistä. Fokusryhmän avulla saadaan selville ihmisten mieltymyksiä, subjektiivisia reaktioita ja ideoita produktin kokoamisen avuksi. (Toikko & Rantanen 2009, 145.) Fokusryhmän kanssa valitsimme aineistosta painopisteitä ja sisältöalueita, joihin keskittyä. Päätimme, että kansion sisältö jaotellaan pääasiassa varhaiskasvatuksen sisältöalueita mukaillen, koska kyselyn aineiston perusteella samat alueet nousivat esiin. Sisältöalueiksi päätettiin kielelliset taidot, matemaattiset taidot, luonto ja ympäristö, sosiaaliset taidot, motoriikka, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, leikki sekä lapsen kuuleminen.

Pohdimme, miten sosiaaliset taidot näkyvät kansiossa ja päätimme liittää askeleittain ohjelman esittelyn kansioon. Keskustelimme pienryhmän kokoontumistiheydestä. Mieli-piteinä ilmaistiin, että kaksi kertaa viikossa olisi sopiva. Toiminnan ei kuitenkaan tulisi olla pelkkiä kynätehtäviä vaan pelien pelaaminen ja monipuolinen toiminta olisi erittäin tärkeää. Pienryhmätoiminnan järjestämisen säännöllisyyteen emme kuitenkaan aikoneet ottaa kantaa, vaan se on jokaisen ryhmän päätettävissä.

Fokusryhmässä kävimme keskustelua eräästä kyselyssä esiin tulleesta argumentista. Erään tiimin mielipide oli, että säännöllistä kerhomuotoista viisivuotiaiden pienryhmätoimintaa ei ole tarkoituksenmukaista järjestää. Perusteluna oli, että lapset eivät välttämättä aina juuri tuona ajankohtana ole oikeassa vireystilassa toiminnan kannalta. Mietin itsekseni, että voinko jatkaa ideakansion työstämistä, mikäli kaikki tiimit eivät pidä sitä tarpeellisena. Keskusteltuamme asiasta tulimme siihen tulokseen, että kyseessä oli yhden ryhmän mielipide kahdeksasta ryhmästä. Kansiota laadittaessa tuli ottaa huomioon liiallisen sitovuuden välttäminen ja kasvattajien oman vapauden mahdollistaminen sisältöjä valittaessa. Fokusryhmätyöskentelyn avulla sain ideoita kansion sisältöjen valintaan ja materiaalin jatkomuokkausta varten. Fokusryhmäpalaverista kirjasin muistion.

Kyselyiden ollessa käynnissä vakituinen päiväkodinjohtaja palasi töihin. Kesäkuun alussa esittelin vireillä olevan kehittämistyöni ja kirjasin toimeksiantosopimuksen.mJohtaja oli vakuuttunut kehittämistyöni tarpeellisuudesta ja oli sitä mieltä, että kansiolla saattaisi olla kysyntää myös muissa päiväkodeissa.

Toimijoina toteutuksen esivaiheessa olivat opinnäytetyöntekijä, Littoisten päiväkodin henkilökunta, lukuun ottamatta pienten ryhmän henkilökuntaa, sekä fokusryhmän jäsenet.

Työstövaihe

Varsinainen työstövaihe alkoi elokuussa kesälomien jälkeen. Työstin rinnakkain opinnäytetyön raporttiin tulevaa tietoperustaa ja ideakansiota. Viestitin henkilökunnalle mahdollisuudesta tarjota kansiotaan liitettävää materiaalia ja jonkin verran sitä sainkin. Keräilin materiaalia jo aiemmin käytössä olleista hyväksi havaituista lähteistä ja omista arkistoistani. Käytin kyselyn avulla saamaani aineistoa tutkimustietona ideakansion sisällöllisten valintojen perusteluun yhdessä kehitysteorian ja taustalla vaikuttavien varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden kanssa. Lasten ominainen tapa oppia toiminnallisuuden kautta oli myös punaisena lankana työssäni. Tämä näkyy

kansion materiaalien valinnoissa siten, että asioita opitaan leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen keinoin. Kävin läpi kansion sisältöjä ja jaottelua opinnäytetyön ohjaajani kanssa. Hän vahvisti itselläni olleita ajatuksia. Kirjasin ajatukset opinnäytetyöpäiväkirjaani.

Kiinnitin huomiota myös kansion ulkonäköön. Halusin sen olevan käytännöllisyyden lisäksi esteettisesti miellyttävä. Kansion nimi on muuttunut matkanvarrella viskarikansiosta, ideakansioksi ja lopulta Vinkkariksi. Vinkkarin alkukirjaimet muistuttavat viitosta ja kansio sisältää vinkkejä toimintaan. Kansion kantta koristaa iso viitonen. Alaotsikko, ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden tueksi, selventää kansion käyttötarkoitusta.

Syyskuun alussa olin nopeassa neuvottelussa päiväkodinjohtajan kanssa koskien ideakansion arviointia. Sovimme, että arvon päiväkodin henkilökunnasta kattavan otoksen lastentarhanopettajista, lastenhoitajista sekä erityislastentarhanopettajista, jotka osallistuvat arviointiin. Koko päiväkodin henkilökunnan osallistaminen olisi aikataulullisesti liian pitkä prosessi. Kirjasin neuvottelun opinnäytetyöpäiväkirjaani. Toimijoina työstövaiheessa olivat opinnäytetyön tekijä, päiväkodinjohtaja ja opinnäytetyön ohjaaja.

Tarkistusvaihe

Tarkistusvaihe oli ajankohtainen syyskuun puolivälissä. Arvonnassa oli tarkoitus saada kattava otos eri ammattiryhmien edustajista. Littoisten päiväkodissa lastentarhanopettajien määrä painottuu esikouluryhmiin, joissa kaikissa on kaksi opettajaa eli kuusi yhteensä. Päiväkodin puolella opettajia on vain yksi ryhmässä. Tällä hetkellä siellä työskentelee neljä pätevää lastentarhanopettajaa. Lastenhoitajia on esikoulun puolella kolme ja päiväkodin puolella on vakituisia yhdeksän. Erityislastentarhanopettajia talossa on kaksi.

Otantaan oli ensin ajatus arpoa molemmista yksiköistä puolet lastentarhanopettajista. Näin ollen painotus olisi siirtynyt esikoulun puolelle, vaikka ideakansiota ei siellä samassa laajuudessa käytetäkään. Päiväkodinjohtajan kanssa sovimme otannan muuttamisesta päiväkotipainotteisemmaksi. Poistimme satunnaisesti yhden

lastentarhanopettajan esikoulun otannasta ja lisäsimme yhden päiväkodin puolelle. Lastenhoitajien otanta painottui alusta alkaen päiväkodin puolelle. Yhdeksästä hoitajasta neljä valikoitui otantaan, kun taas esikoulun kolmesta yksi. Erityislastentarhanopettajista otannassa oli yksi. Lopputuloksena puolet vakituisesta henkilökunnasta osallistui ideakansion arviointiin. Littoisten päiväkodin henkilökuntaan on liittynyt tänä syksynä kaksi uutta lastentarhanopettajaa. Kumpikaan heistä ei osunut otantaan. Arvioinnin kannalta se oli sääli, koska he olisivat voineet tuoda arviointiin talon ulkopuolista näkökulmaa. Monet Littoisten päiväkodin työntekijöistä ovat työskennelleet yhdessä jo monta vuotta ja siksi näkemys saattaa olla muokkautunut yhdenmukaiseksi. Uudet työntekijät eivät olleet myöskään vastaamassa kyselyyn kesäkuussa.

Arviointi tapahtui nimettömänä liimalapuin. Eri ammattikuntien liimalaput olivat erivärisiä, jotta pystyin analysoimaan arviointitilannetta. Arvioijat jättivät lappuja kommentteineen kansion väliin ja kommentoivat yleisesti samoin värein koodatuille papereille. Erityislastentarhanopettajan anonyymiys ei arviointitilanteessa toteutunut, koska häntä oli vain yksi. Keskustelin asiasta hänen kanssaan etukäteen ja hän oli sitä mieltä, että mielellään antaisi kommenttinsa vaikka kasvotusten. Kansion ollessa arvioitavana oli jälleen aika palata raportin kirjoittamisen pariin.

Kansion palattua arviointikierrokselta lokakuun 2011 alussa, kävin läpi kansion kirjatut kommentit. Liimalappuja kommentteineen olikin laitettu kiitettävästi. (Kuva 1.) Useimmat niistä olivat positiivisia palautteita kansion sisältämiin tehtäviin liittyen. Muutamia palautteita oli kirjattu koskien tehtävien vaikeustasoa tai epäselviä ohjeistuksia tehtävien osalta. Suurempi kansion rakennetta koskeva ehdotus oli siirtää leikki ja sosiaaliset taidot materiaaliosion ensimmäisiksi sisältöalueiksi. Henkilökunnan kyselyssä nämä sisältöalueet koettiin tärkeimmiksi ja tämän vuoksi niiden toivottiin olevan heti alussa. Kommenteissa oltiin myös huolestuneita siitä, että kansion tehtävistä syntyy jonkinlainen rima, joka lapsen pitää ylittää ennen esikouluun siirtymistä. Palautteessa korostettiin leikin tärkeyttä vielä viisivuotiaiden toiminnassa.

Eriväristen kommenttilappujen avulla pystyin vertailemaan sitä, minkälaisiin asioihin eri ammattikunnat olivat kiinnittäneet huomiota. Kommentit keskittyivät kielellisiin ja matemaattisiin harjoitteisiin. Lastenhoitajat kommentoivat monien tehtävien kohdalla niiden mukavuutta, käytännöllisyyttä tai uutuutta. Joihinkin tehtäviin he toivoivat lisäohjeistusta. Lastentarhanopettajat kommentoivat tehtävien laajempia sisältöjä ja tavoitteita. Lastentarhanopettajat ehdottivat useammin jonkin tehtävän pois jättämistä. Molemmat ammattiryhmät painottivat leikin tärkeyttä. Erityislastentarhanopettajan kommenteissa viitattiin erityislapsiin, kehoitettiin lisäämään ohjeita ja esitettiin mielipiteitä siitä, mitä voi viisivuotiailta vaatia.

Kuva 1. Kansioon arvioijien toimesta liitetyt kommenttilaput.

Kansion muokkaamiseksi kehittämisprosessissa palattiin hetkellisesti takaisin työstövaiheeseen. Tein kansion toivotut korjaukset. Poistin muutaman liian vaikeaksi arvioidun tehtävän ja lisäsin ohjeita tehtäviin. Alkusanojen ja kansion käyttöohjeiden sanamuotoja muutin niin, että lasten leikin tärkeys tuli huomioitua paremmin ja taitojen harjoittelu, eikä niinkään osaamisvaatimukset, korostuivat. Kansion sisältö rakenne muuttui siten, että leikki ja sosiaaliset taidot siirtyivät materiaaliosion alkuun.

Lokakuun puolivälissä pidin arvioitsijoiden kanssa palaverin, jossa kävin läpi tekemäni muutokset kansion. Lomien ja sairaslomien vuoksi yhdestätoista

arvioitsijasta paikalla oli seitsemän ja lisäksi päiväkodinjohtaja. Tekemäni muutokset hyväksyttiin yksimielisesti. Perustelin muutaman kyseenalaisen tehtävän jättämistä kansioon omalla käyttökokemuksellani. Keskustelimme siitä, että kansion on hyvä sisältää monentasoisia tehtäviä. Kansion käyttöä lasten taitojen kartoittamiseen pidettiin hyvänä. Kartoittamisen lisäksi muistuteltiin siitä, miten tärkeää on vuoden mittaan harjaannuttaa tukea tarvitsevia alueita. Viisivuotiaiden toiminnan suunnittelussa kartoittamisesta saatu tieto tulee hyödyntää. Palaverin lopuksi keskustelimme kansion säilyttämisestä päiväkodin puolen kahvihuoneessa ja sovimme, että siitä kopioidaan toinen versio esikoulun puolelle kevään aikana. Kansion mahdollisesta muuttamisesta sähköiseen muotoon oli myös puhetta ja siihen asiaan palaamme keväällä.

Palaverista kirjasin muistion, jonka on liitteenä raportissa. (Liite 2.) Liite toimii esimerkkinä muistioista, joita palavereissa kirjattiin. Muita dokumentteja olivat kansion arvioinnin tuottamat kommenttilaput, joista otin valokuvan. Toimijoina tarkastusvaiheessa olivat opinnäytetyöntekijä, päiväkodinjohtaja sekä arviointiin osallistunut otanta päiväkodin henkilökunnasta.

Viimeistelyvaihe

Kansion hyväksymisen jälkeen tein viimeiset korjaukset sisällysluetteloiden osalta ja viimeistelin kansion ulkoasun. Kuvasin kansion, jotta sain liittää kuvan raporttiini. (Kuva 2.) Lokakuun loppupuolella annoin kansion Littoisten päiväkodinjohtajan arvioitavaksi ennen koululle luovuttamista.

Kuva 2. Vinkkari-kansion ulkoasu.

Viimeistelyvaiheessa suurimpana työnä oli opinnäytetyöraportin valmiiksi saattaminen. Toimijoina viimeistelyvaiheessa olivat opinnäytetyön tekijä ja päiväkodinjohtaja. Kokonaisuuden hahmottamiseksi taulukossa 3. on tiivistetysti kuvattu koko toteutusvaihe eri alavaiheineen ja aikatauluineen. Taulukosta näkyvät toimijat, menetelmät, tuotetut dokumentit, dokumentointitapa ja toimintaympäristö.

Taulukko 3. Toteutus toimenpiteineen (Mukaillen Salonen 2011, 19–21).

Kehittämistoiminta	Helmi-Touko	Kesäkuu		Heinä	Elo	Syyskuu		Lokakuu		Marras
TOTEUTUS		esivaihe			työstövaihe		tarkistusvaihe		viimeistelyvaihe	
Toimijat		opiskelija, henkilökunta (21)	opiskelija, henkilökunta (2)		opiskelija, ohjaaja	opiskelija, päiväkodinjohtaja	henkilökunta (11)	henkilökunta (6), opiskelija, päiväkodinjohtaja	opiskelija	opiskelija
Kehittämismenetelmät		lomaketyksely	fokusryhmä		palaveri	palaveri	arviointi	arviointipalaveri		
Tuotetut dokumentit		kyselyaineisto	muistio		opinnäytteenpäiväkirja	opinnäytteenpäiväkirja	arviointikommentit, kuva	muistio	opinnäytteenraportti	opinnäytteenraportti
Dokumentointitapa		kirjaaminen	kirjaaminen		kirjaaminen	kirjaaminen	kirjaaminen, kuvaaminen	kirjaaminen	kirjaaminen	kirjaaminen
Toimintaympäristö		päiväkoti	päiväkoti		päiväkoti	päiväkoti	päiväkoti	päiväkoti	koti	koti

6.4 Arviointi ja päättäminen

Littoisten päiväkodin henkilökunta osallistui eri kokoonpanoissa Vinkkari-kansion arviointiin kehittämistyön eri vaiheissa. Henkilökunnan kommentteja kansiosta olivat muun muassa ” upea kokonaisuus, tosi mukava kansio, hyvä paketti, hyvä ulkoasu, helppo käyttää, ulkoisesti upea, kattavasti hyviä tehtäviä, monipuolinen ja todella laaja paketti, hyviä valmiita tehtäviä arkeen.” Päiväkodinjohtaja arvioi kansion sen valmistuttua ”erinomaiseksi työkaluksi henkilökunnalle”.

Arviointi eri toimenpiteineen on esitetty taulukossa 4. Arvioinnin menetelmät esiteltiin tarkemmin Toteutus-osiossa, joten en palaa niihin tässä enää uudelleen.

Taulukko 4. Arviointi toimenpiteineen (Mukaillen Salonen 2011, 19–21).

Kehittämistoiminta	Helmi-Touko	Kesä	Heinä-Elo	Syys	Lokakuu		Marras
		toteutus			toteutus		
Toimijat		opiskelija, henkilökunta (2)		henkilökunta (11)	henkilökunta (6), opiskelija, päiväkodinjohtaja	päiväkodinjohtaja	opiskelija
Kehittämismenetelmät		fokusryhmä		arviointi	arviointipalaveri	arviointi	prosessiarviointi
Tuotetut dokumentit		muistio		arviointikommentit, kuva	muistio	toimeksiantajan lausunto	opinnäytetyöraportti
Dokumentointitapa		kirjaaminen		kirjaaminen, kuvaaminen	kirjaaminen	kirjaaminen	kirjaaminen
Toimintaympäristö		päiväkoti		päiväkoti	päiväkoti	päiväkoti	koti

Kehittämishankkeen läpivieminen edellyttää refleктоivaa ja arvioivaa työtettä. Refleksiivistä itsearviointia voidaan pitää olennaisena osana prosessiarviointia. Reflektointi on tilanteen arviointia oman kokemuksen kautta. Itsereflektiossa taas selkiytetään tilannetta omien tuntemusten, ajatusten ja mielikuvien kautta. (Seppänen-Järvelä, 154.) Itsereflektio oli jatkuvaa kehittämissprosessin kaikissa vaiheissa. Tuntemukset, ajatukset ja havainnot kirjasin päiväkirjaan.

Kehittämistyön päätyminen ajoittui opinnäytetyön palauttamiseen eli marraskuuhun 2011. Käytän puheenvuoron kansion esittelemiseksi henkilökunnan palaverissa tammikuussa 2012. Päiväkodissa kansio kiertää tammikuun 2012 alusta alkaen kaikissa päiväkodin tiimeissä, jolloin jokainen henkilökunnan jäsen pääsee tutustumaan kansioon. Tämän todettiin arviointipalaverissa olevan hyödyllisempi tapa tutustuttaa kasvattajat kansioon

kuin yhteinen tilaisuus, jossa esittelisin sen. Olen valmis perustelemaan tehtyjä valintoja ja kertomaan kansion käytöstä tarkemmin sen kierrettyä, mikäli se koetaan tarpeelliseksi.

Loppuraportointi sisältyy kehittämisprosessin viimeiseen vaiheeseen. Kehittämistyön tekemisestä kirjoitettu opinnäytetyöraportti edustaa tässä prosessissa loppuraporttia. Raportti sisältää arvion kehittämistyön onnistumista ja omasta toiminnastani prosessin vetäjänä.

6.5 Dokumentointitavat, tuotetut materiaalit ja niiden käsittely

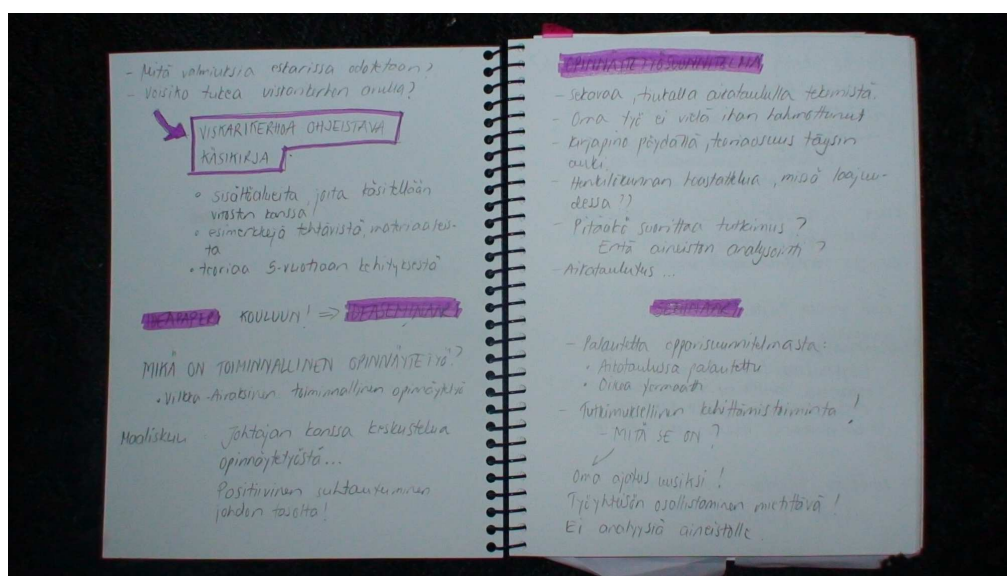
Dokumentaatio on käytännön kehittämistoiminnan seurannan väline. Seurannan tulee olla systemaattista, joka näkyy erilaisina dokumenttiaineistoina. (Toikko 2005, 89.) Kehittämistyöni aikana tuotettu aineisto koostui dokumenttiaineistoista ja reflektointiaineistoista. Dokumenttiaineistoja työssäni olivat muistiot, pöytäkirjat, vapaamuotoiset tekstit ja kuvat. Koko päiväkotia koskevista palavereista kirjattiin muistioita. Muistiot ja pöytäkirjat ohjasivat prosessin etenemistä ja kansion sisältöjen valintaa. Muistioista poimin keskeiset vastaukset kehittämistehtäväni mukaisesti.

Päiväkodin henkilökunnalle tekemäni selvityksen avulla tuotettiin kirjallisessa muodossa oleva kyselyaineisto. Aineisto avoimien vastauksien sijoittuu myös dokumenttiaineistoon, koska vastauksissaan vastaajat olivat pyrkineet enemmän faktapitoiseen sisältöön kuin esimerkiksi haastattelussa. Dokumenttiaineiston käsittely on ryhmittelemistä, pelkistämistä ja tulkintaa. (Anttila 2007, 108–109.) Kyselyaineiston ryhmittelin vastauksista nousevien teemojen alle sekä varhaiskasvatuksen orientaatioita ja sisältöalueita hyväksi käyttäen. Näin hahmottuivat kansion sisältöalueet ja sisältöihin liittyvät teemat.

Toikko & Rantasen (2009) tyypittelyn mukaan opinnäytetyöprosessissani käyttämiäni dokumenttityyppejä olivat käytännön toiminnan kuvaus ja kehittämistoiminnan epävirallinen seuranta. Toimintaa kuvataan keskeisten tapahtumien, aikataulujen ja kalenterin avulla. Kehittämistoiminnan

epävirallisesta seurannasta esimerkkinä ovat päiväkirjat. (Toikko & Rantanen 2009, 81.)

Sisäisen reflektion ja yhteisöllisen reflektion tuloksena syntynyt aineisto on reflektointiaineistoa. Reflektointiaineiston käsittelyssä aineistolle annetaan merkityksiä, sitä tulkitaan ja käsitteellistetään. (Anttila 2007,109.) Tässä kehittämistyössä tämän tyyppistä aineistoa edustivat omat reflektointiin liittyvät muistiinpanoni päiväkirjassa. Koko opinnäytetyön prosessin ajan pidin päiväkirjaa johon tallensin kaikki huomiot, havainnot ja pohdinnat, jännitteet, ristiriidat sekä prosessin etenemisen. (Kuva 3.) Opinnäytetyöpäiväkirjaan kirjasin myös kahdenkeskiset neuvottelut opinnäytetyön ohjaajan ja päiväkodinjohtajan kanssa. Opinnäytetyöraportti kehittämistyöstä ja tuotoksen tekemisestä perustuu muistiinpanoihin, joten niihin oli syytä paneutua huolellisesti ja järjestelmällisesti (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19). Päiväkirjan muistiinpanot toimivat kehittämistyön prosessin etenemisen kuvaajana. Niihin palasin kirjatessani opinnäytetyöraporttia.

Kuva 3. Opinnäytetyöpäiväkirja.

Kehittämistyössä kaikki käyttämäni dokumenttityypit olivat arviointiaineistoa (Toikko 2005, 91). Niiden lisäksi keräsin erillisen henkilökunnan tuottaman arviointiaineiston ideakansiosta siihen liitettyjen kommenttien muodossa. Näitä kommentteja dokumentoin valokuvaamalla. Arviointiaineisto liittyi kansion

sisältöihin ja näin ollen se ohjasi kansion työstämistä ja kokoamista koko kehittämistyön prosessin ajan.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi koko työyhteisölle yhteinen kansiomuotoinen kokonaisuus viisivuotiaiden kehityksen ja pienryhmätoiminnan tukemiseksi. Kansiossa on tietoa viisivuotiaiden kehityksen osa-alueista ja siitä, miten heitä voidaan tukea päivähoitossa pienryhmätoiminnan avulla. Ajatuksena on, että kaikki ryhmät, joissa on viisivuotiaita, käyttäisivät samaa materiaalia pienryhmätuokioissaan.

7 VINKKARI-KANSIO

7.1 Kansion sisältövalinnat

Ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden tueksi on koottu pääosin Littoisten päiväkodin henkilökunnalle tehdyn kyselyn perusteella. Kyselyssä nousi selkeitä sisällöllisiä teemoja, joita varhaiskasvatuksen sisältöalueita mukaillen oli järkevää käyttää kansion jaotteluun. Materiaali kansion sisällä on kerätty päiväkodissa jo yleisesti käytössä olleista materiaaleista sekä henkilökunnan omista hyviksi havaituista materiaaleista. Kansioon on liitetty myös uusia ennestään tuntemattomia lähteitä.

Kansiota koottaessa punaisena lankana on toiminut lapsen kokonaisvaltainen oppiminen ja toiminnallisuus. Lapsille ominaiset tavat toimia eli leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen on huomioitu kansion sisältöjä valittaessa. Littoisten päiväkodin henkilökunta halusi erityisesti korostaa leikin merkitystä lasten toiminnassa. Viisivuotiaan kehitys eri osa-alueilla, varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot sekä sisältöalueet ovat olleet teoreettisena kehyksenä materiaalivalintoja tehtäessä. Monipuolinen aistien käyttö näkyy eri sisältöalueiden leikeissä ja toiminnoissa. Ongelmanratkaisutaidot korostuvat kielellisessä ja matemaattisessa osiossa.

Tärkeänä kansion jaotteluperusteena on ollut sen helppokäyttöisyys ja selkeys. Tämä toive tuli esille henkilökunnan kyselystä. Kansiota ei ole kuitenkaan koottu järjestyksessä eteneväksi, koska ajatuksena on, että kukin kasvattaja etenee omassa ryhmälleen sopivassa tahdissa ja järjestyksessä. Lapsien yksilöllisyys tulee myös valinnoissa huomioida. Kaikkia materiaaleja ei ole tarkoitus käyttää ja monissa aihealueissa onkin useita vaihtoehtoja, joista valita. Tällä on haluttu korostaa lapsilähtöistä näkökulmaa ja kasvattajien valinnanvapautta. Henkilökunnan kyselyssä toivottiin, ettei kansiosta tulisi liikaa toimintaa sitova.

7.2 Kansion rakenne ja sisällöt

Teoriaosa

Ideakansio koostuu teoria- ja materiaali-osuudesta. Teoriaosuuden Kansion käytöstä -osiossa paneudutaan materiaalin käytössä huomioon seikkoihin. Käyttäjän huomio kiinnitetään lapsilähtöisyyteen, lapsen osallisuuden huomioimiseen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitykseen, jotta kansion käyttö ei kapeutuisi aikuislähtöiseksi, lasten ulkopuolelta ohjautuvaksi toiminnaksi. Käyttäjää muistutetaan myös lasten luontaisesta tavasta toimia ja kerrotaan kansion perustuvan edellä mainitun lisäksi viisivuotiaan kehitykseen sekä varhaiskasvatuksen orientaatioihin ja sisältöalueisiin.

Teoriaosan kolmanteen lukuun on koottuna viisivuotiaan kehitykselle ominaisia piirteitä kehityksen eri osa-alueilta. Kehityksen osa-alueet on jaoteltu fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja leikin kehittymiseen. Osiossa on myös vinkkejä siitä, miten kasvattajat voivat tukea lapsia kullakin alueella. Viisivuotiaan kehitys eri osa-alueilla on liitetty kansioon muistuttamaan kasvattajaa lapsen kehityksen vaiheista ja niiden huomioimisesta jokapäiväisessä toiminnassa lasten kanssa. Lapsen ikä- ja kehitystason tunteminen on kasvattajan tärkeä työväline. Fokusryhmäpalaverissa tiiviin tietopaketin todettiin olevan hyvänä muistutuksena kasvattajille ja etenkin vastavalmistuneille työntekijöille, joille ei vielä vuosien tuomaa kokemusta lasten kehityksestä ole karttunut.

Neljännessä luvussa on kyselyn avulla koottuja Littoisten päiväkodin henkilökunnan ajatuksia niistä valmiuksista ja taidoista, jotka auttavat lasta esikouluun siirtymisessä ja siellä toimimisessa. Osio päätettiin liittää kansioon, jotta päiväkodin puolella työskentelevät kasvattajat olisivat tietoisempia niistä taidoista, joita tulisi harjoitella. Kyselyn vastauksissa korostuivat sosiaaliset taidot, yhteistoiminnalliset taidot ja työskentelytaidot. Muut sisällölliset painotukset olivat kielellisissä ja matemaattisissa taidoissa.

Materiaaliosa

Viidennessä luvussa alkaa varsinainen materiaaliosa. Siinä on koottuna jo käytössä ollutta ja myös uutta materiaalia eri lähteistä pienryhmätoiminnan toteuttamisen tueksi. Aineisto on jaoteltu Littoisten päiväkodin henkilökunnalle tehdyn kyselyn ja varhaiskasvatuksen sisältöalueiden perusteella seuraaviin sisältöihin: leikki, sosiaaliset taidot, kielelliset taidot, matemaattiset taidot, motoriikka, luonto ja ympäristö, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, sekä lapsen kuuleminen. Aineisto sisältää kopioitavia pohjia lasten käyttöön, vinkkejä kasvattajille tuokioiden rikastuttamiseksi leikkien avulla sekä sisällöllisiä teemoja toiminnan toteuttamiseen.

Leikki on lapsen elämässä kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta ensisijaista ja se tulee huomioida myös pienryhmätoiminnassa. Leikin merkityksellisyys nousi esiin myös henkilökunnalle tehdyssä kyselyssä. Tällä perusteella leikki valikoitui ensimmäiseksi sisältöalueeksi kansioon. Lastentarhanopettajien liiton julkaisema Leikin aika opas on kansiossa muistuttamassa leikin tärkeydestä lapsen maailmassa. Opas toimii tiiviinä muistin virkistämisenä ja perehdyttämisenä leikin maailmaan. Lapsi kertoo leikistä -materiaali kannustaa kasvattajia havainnoimaan lapsen leikkiä ja antaa lapselle mahdollisuuden kertoa leikistään. Ohjatut leikit virittävät yhteisöllisyyden tunnetta ja opettavat sääntöjen noudattamista.

Sosiaaliset taidot oli yksi tärkeimmistä sisällöistä, jonka henkilökunta nosti esiin kysyttäessä toivottavia esikouluvalmiuksia. Sosiaaliset taidot –sisältöalueeseen on koottu tutustumis-, vuorovaikutus- ja nimileikkejä, joiden käyttö korostuu etenkin uutta kautta aloitettaessa. Laajemmasta Ryhtiritarin matkassa –materiaalista (Honkanen 2006) on otettu Leikkien kivaksi kaveriksi –osio esimerkiksi ystävyysaiheen käsittelystä. Tunteiden tunnistaminen on tärkeä osa sosiaalisia taitoja. Niihin liittyen on kuvamateriaalia kansiossa. Tärkeänä osana sosiaalisten taitojen sisältöaluetta on Askeleittain –ohjelman lyhyt esittely ja siihen liittyviä monistepohjia. Askeleittain on sosiaalisten ja tunnetaitojen harjoitteluohjelma varhaiskasvatukseen ja kouluihin (Askeleittain 2009).

Ohjelma on käytössä Littoisten päiväkodin erityisryhmässä ja lisäksi päiväkodin resurssierityislastentarhanopettaja pitää Askeleittain -kerhoa pienelle ryhmälle.

Kielelliset taidot –sisältöalue koostuu kielellisen tietoisuuden ja tiedollisen kehityksen harjoitteista. Näitä ovat luetun ymmärtäminen, kuulonvarainen erottelu, ohjeen mukaan piirtäminen, käsitteet, vastakohtat, luokittelu, päättely, tarinan kerronta ja sadutus. Sadutus voisi olla myös osa lapsen kuuleminen – sisältöaluetta. Kertominen linkittyy kuitenkin tiiviisti kieleen ja näin ollen oli perusteltua liittää sen tähän alueeseen.

Matemaattiset taidot –sisältöalueella harjoitellaan vertailemista, numero–lukumäärä vastaavuutta, järjestyslukuja, muotoja ja hahmottamista. Nämä sisällöt ovat osa varhaiskasvatuksen matemaattista orientaatiota. Matemaattisia taitoja harjoitellaan päivittäisissä arjen askareissa. Ongelmanratkaisutaidot kehittyvät matemaattisia taitoja harjoiteltaessa.

Motoriikka –sisältöalue jakautuu hieno- ja karkeamotoriikkaan. Hienomotoriikan alueelta henkilökunta mainitsi erityisesti kynän ja saksien käytön. Oikeaan kynäotteeseen lasta tulisi ohjata jo kolmevuotiaasta alkaen. Kansion viivan piirtämis- ja leikkaamisharjoitukset tukevat lapsen hienomotorisia taitoja. Karkeamotoriikka sisältää asentoharjoituksia oman kehon hahmottamisen tukemiseksi. Itsesäätelyharjoitukset tukevat itsetuntemusta ja itsehillintää. Liikuntataitojen lisäksi sosiaalisia taitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja harjoittavat kansiossa olevat liikunta-, riehumis-, ja ulkoleikit. Näissä korostuvat myös viisivuotiaalle tyypillinen alkava kiinnostus sääntöleikkejä kohtaan.

Luonto ja ympäristö –sisältöalue nousi esiin henkilökunnan kyselyn perusteella ja luonnontieteellinen orientaatio on myös osa varhaiskasvatuksen sisältöjä. Kansioon liitettyjä aiheita ovat vuodenaika, vuorokaudenaika, mitä materiaalia ja siihen linkittyvä kierrätys, aistit, kehonosat, kasvaton kasvin ja eläinten jälkiä. Lopussa oleva ohjeistus seikkailullisiin luontoretkiin on liitetty kansioon, koska henkilökunta painotti retkien tärkeyttä. Monet näistä aiheista nousevat luonnontieteellisestä orientaatiosta ja osa on valittu henkilökunnan kyselyn perusteella. Luonnontieteellisen orientaation sisällöissä on mainittu edellä

mainittujen lisäksi esimerkiksi käytöstavat ja liikennekasvatus. Nämä jätimme kansion ulkopuolelle fokusryhmän päätöksellä, koska nämä aihealueet kuuluvat koko lapsiryhmän sisältöihin.

Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen ovat lapselle luontaista toimintaa. Kansion kyseisestä sisältöalueesta löytyy lyhyt kuvaus taidekasvatuksen sisällöistä. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen toteutuvat varhaiskasvatuksessa kuvataiteen, musiikin, käsityön, tanssin, draaman ja kirjallisuuden välityksellä. Sisältöalueesta löytyy rytmi- ja musiikkiharjoituksia ja värioppia. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen eheytetään usein muihin sisältöalueisiin. Henkilökunnan kyselyssä alueeseen viitattiin korostamalla monipuolista käsillä tekemistä ja monipuoliseen lastenkirjallisuuteen tutustuttamista. Lapsia tulisi kannustaa luovuuteen ja itseilmaisuun.

Sisältöalue nimeltä Lapsen kuuleminen sisältää lapsen haastatteluun ja itsearviointiin tarkoitettuja malleja. Lasten itsearviointitaitojen kehittäminen pienestä alkaen luo pohjaa myöhemmälle itsereflektiolle ja auttaa lisäämään lapsen itsetuntemusta. Itsearviointimalleja toivottiin henkilökunnan toimesta. Kansiossa olevat mallit muunneltiin esikoululaisten pohjista paremmin viisivuotiaille sopiviksi.

Viimeinen luku koostuu vinkeistä ja lähteistä. Osiossa annetaan vinkkejä oppimisympäristön muokkaamiseen. Aihe ympäristön muokkaamisesta valikoitui kansioon lapselle luontaisten toimintatapojen perusteella. Monipuolinen ja virikkeitä antava oppimisympäristö innostaa lasta tutkimaan, leikkimään, liikkumaan ja luovaan toimintaan. Kasvattajan tärkeänä tehtävänä on oppimisympäristön jatkuva muokkaaminen.

Viimeisessä luvussa on myös lista päivähoitossa käytettävistä halvoista materiaaleista ja Littoisten päiväkodista löytyvistä erityispäivähoidon materiaaleista. Kansion sisältöaluejakoa mukailleen on lista lähteistä, joista tarvittaessa saa lisämateriaalia ja tietoa. Toive lähdeluettelosta esitettiin henkilökunnan kyselyn vastauksissa. Osiossa esitellään lyhyesti Littoisten päiväkodista löytyvä monipuolinen ja helposti toteutettava

musiikkiliikuntaseikkailu Kadonnut avain. Kadonnut avain valikoitui kansioon uutena materiaalina, jonka avulla voidaan helposti harjoitella sosiaalisia taitoja, tunnetaitoja, kehon hahmottamista ja aistien käyttöä. Tuokiot ovat helposti muokattavissa lapsiryhmän tarpeita vastaaviksi. (Mäki 2009.)

Vinkkari-kansion alussa on sisällysluettelo, jossa on lueteltu sisältöalueet ja niihin kuuluvat aiheet. Sisältöalueen kokonaisuuden hahmottamiseksi, jokaisen alueen välilehdessä on luettelo aiheista, joita se sisältää. Materiaalin löytämistä aiheittain helpottaa otsikoidut muovitaskut. Sivunumeroja ei ole materiaaleihin lisätty, jotta kansion päivittäminen ja täydentäminen olisi myöhemmin helpompaa. Kansion käyttö tulee painottumaan materiaaliosioon. Sen selkiyttämiseksi sisältöalueet on eroteltu selvästi erotelluilla välilehdillä, joiden perusteella oikeaan kohtaan on helppo löytää ilman, että pitää selata koko kansio.

Kansio ei ole liitteenä tässä raportissa, koska sitä on olemassa ainoastaan alkuperäinen kappale. Kansio on kymmenen senttiä paksu ja sisältää teoria osuuden lisäksi sata muovitaskua materiaalia. Kansiota säilytetään Littoisten päiväkodissa, Kaarinassa, osoitteessa Villakuja 4. Liitteenä raportin lopussa on kansion sisällysluettelo sisältöjen hahmottamiseksi. (Liite 3.)

8 ARVIOINTI JA POHDINTA

8.1 Kehittämisen prosessin ja Vinkkari-kansion arviointia

Kehittämistehtävänä opinnäytetyössäni oli luoda Littoisten päiväkotien ideakansio viisivuotiaiden pienryhmätuokioiden tueksi yhdessä henkilökunnan kanssa. Kansio valmistui aikataulun puitteissa ja henkilökunta oli mukana kehittämisen prosessin eri vaiheissa eri kokoonpanoin. Kehittämistyöni tavoitteena oli lisätä lasten esikouluvalmiuksia viisivuotiaiden pienryhmätöiden avulla ja helpottaa kasvattajien suunnittelutyötä konkreettisella materiaalipaketilla. Tavoitteiden toteutumista voidaan arvioida vasta käyttökokemuksen perusteella. Kehittämistehtävän toteutumista edisti oma selkeä näkemykseni kehittämistyön etenemisen vaiheista käytännön toteutuksena. Suuria muutoksia ei suunnitelmaan tullut. Vaikeampaa olikin liittää käytännön toteutus ja teoreettinen prosessimalli toisiinsa.

Kehittämisen prosessi eteni lineaarisen prosessimallin mukaisesti siten, että toteutusvaihetta rikastettiin Salosen (2011) integroidun kehittämismallin mukaisesti alavaiheilla. Prosessi eteni vaiheesta toiseen, mutta aikataulussa pysyminen tuotti välillä stressiä. Prosessin aloittaminen keväällä 2011 oli omalta kohdaltani muiden koulutöiden vuoksi turhan hidasta. Tämän seurauksena kyselyn toteuttaminen ja fokusryhmän kokoaminen ennen kesälomia oli haastavaa. Sain kuitenkin aikataulun kiinni. En myöskään osannut ennalta varautua opinnäytetyön raportin kirjoittamisen työläyteen. Siirsin raportin kirjoittamisen aloitusta liian pitkälle.

Henkilökunnan osallistaminen oli mielestäni haastavaa. Kansion tekeminen lähti omasta ideastani, jota vahvistin henkilökunnan mielipiteellä kansion tarpeellisuudesta. Näin ollen kyseessä oli enemmänkin oma kehittämistyöni, jonka prosessin suunnitteluun en osannut henkilökuntaa osallistaa. Henkilökunta oli kiitettävästi mukana Vinkkari-kansion suunnittelussa ja arvioinnissa. Itse koin huonoa omaatuntoa työllistäessäni heitä arkityön lisäksi.

Henkilökunnalle tehdyn kyselyn avulla saamani aineisto auttoi kehittämistehtäväni toteutumisessa. Edustava ja kattava aineisto toimi perusteluina kansion sisältövalinnoissa. Hiljaisen tiedon saaminen kyselyn avulla oli yksi tavoitteeni. Kyselyn vastauksista oli vaikea hahmottaa mikä olisi erityisesti tavoittelemani hiljaista tietoa. Tiimin kanssa yhdessä vastaaminen todennäköisesti aiheutti sen, että vastaukset pysyivät yleisellä tasolla ja ne käsittelivät toiminnan sisältöjä. Päiväkodissa syksyllä 2011 aloittaneet uudet työntekijät eivät osallistuneet keväällä toteutettuun kyselyyn, eikä arpa suosinut heitä arviointikierroksellakaan. Pitkä yhteinen työhistoria on varmasti muokannut henkilökunnan näkemyksiä yhteneväisiksi ja siksi olisi ollut hyvä saada uutta ja talon ulkopuolistakin näkemystä kansion sisältöihin. Työyhteisöille tyypilliset henkilökunnan poissaolot vaikuttivat kansion arviointipalaverissa siten, että kansiota oli hyväksymässä yhdestätoista arvioitsijasta seitsemän.

Olen tyytyväinen Vinkkari-kansiosta saamaani hyvään palautteeseen. Palautteen perusteella henkilökunta odottaa saavansa sen käyttöön mahdollisimman nopeasti. Henkilökunta antoi positiivista palautetta kansion monipuolisuudesta, ulkoasusta, helppokäyttöisyydestä ja kattavuudesta. Päiväkodinjohtaja arvioi kansion erinomaiseksi työkaluksi henkilökunnalle ja kommentoi, että henkilökunnan tieto oli osattu huomioida laajasti ja monipuolisesti kansiota koottaessa. Kansion sisältöjen valintaan kyselyaineiston lisäksi vaikuttivat viisivuotiaan kehitysteoria, varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot ja lapsen ominaiset tavat toimia ja oppia. Nämä varhaiskasvatuksen peruskivinä toimivat teoriat tukivat hyvin kansion sisältöjen valintaa. Tietoperustassa esitetty sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatuksessa korostaa lapsen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, joiden toteutumista voidaan edistää pienryhmätoiminnan avulla.

Kansio tuli mielestäni turhan täyteen ja sisältöjen etsimistä helpottavat indeksit olisin halunnut sijoittaa kansion sivulle yläosan sijasta. Tämä oli kuitenkin mahdotonta muovitaskujen viemän tilan vuoksi. En myöskään osannut päättää, mistä olisin materiaalia karsinut. Kansion materiaalien ulkoasu on mielestäni

sekava, koska materiaalit on kerätty eri lähteistä. Ulkoasun yhtenäistämiseen ei kuitenkaan olisi ollut mahdollisuuksia käytetyn ajan puitteissa. Materiaalien määrä eri sisältöalueiden välillä vaihtelee paljon. Kielellisiin ja matemaattisiin taitoihin liittyvää materiaalia on tarjolla enemmän, kuin esimerkiksi taiteeseen liittyvää. Toisaalta kielellisissä ja matemaattisissa harjoitteissa valmista materiaalia käytetäänkin enemmän. Kokonaisuutena olen tuotokseen tyytyväinen ja uskon myös itse käyttäväni materiaalia töihin palattuani.

Opinnäytetyön raporttiosuudessa olen keskittynyt kuvailemaan huolellisesti toteutunutta kehittämistyötä. Raportista tulikin itselleni ominaisesti liian pitkä. Teoriaosuuden rajaamiseen olisi pitänyt paneutua huolellisemmin. Lähteitä käytin paikoittain monipuolisesti, mutta vieraskielisiä lähteitä olisi pitänyt olla enemmän. Kehittämistoiminnan tehtäviä ja lineaarista prosessimallia käsitteleviä lähteitä löysin niukasti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita käytin lähteenä liikaa raportin alkuosassa. Raporttia elävöittämään ja dokumentoinnin näkyväksi tekemiseksi, olen lisännyt valokuvia.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Kehittämistyöni luotettavuutta vahvistaa se, että olen raportissa kuvaillut prosessin etenemisen mahdollisimman tarkasti vaihe vaiheelta. Käyttämäni tutkimus- ja kehittämismenetelmät on dokumentoitu, jotta kehittämistyön etenemistä olisi helppo seurata. Lähteiden luotettavuuteen olen kiinnittänyt huomiota.

Kehittämistyöni tuotoksen uutuusarvo ja siirrettävyys toteutuvat hyvin. Viisivuotiaille pidettävät pienryhmätuokiot ovat yleinen toimintamuoto päivähoitossa. Toimintaa ohjeistavaa tai materiaalia sisältävää kokonaisuutta ei kuitenkaan ole olemassa. Näin ollen kehittämistyöni tuotos on hyödynnettävissä oleva, tarpeeseen kehitetty ja uudenlainen kokoelma materiaaleja kasvattajien käyttöön. Kansiota olisi mahdollista muokattuna levittää Littoisten päiväkotia laajemmallekin käyttäjäkunnalle. Käyttökokemus kansiesta kuitenkin vasta kertoo sen todellisen käyttöarvon ja käyttökelpoisuuden.

Kehittämistoiminnan jatkoideana olisikin tehdä tutkimus kansion käyttökelpoisuudesta ja sen vaikuttavuudesta esikoulunsa aloittavien valmiuksien lisääntymisessä muutaman vuoden käyttökokemuksen jälkeen. Toinen jatkoidea on kansion sähköiseen muotoon saattaminen, jonka työstäminen alkaa mahdollisesti jo keväällä 2012. Vinkkari-kansiota on tarkoitus päivittää ja täydentää henkilökunnan toimesta.

Eettisesti kyseenalaisia asioita ei esiintynyt teettämäni kyselyn kohdalla. Vastaukset olivat yleisesti varhaiskasvatuksen sisältöjä käsitteleviä, eikä kenenkään vastaajan henkilökohtaisia näkemyksiä tullut julki. Kehittämistyön edetessä, keskustelua herätti mahdollisesti liian tavoitteelliseksi muuttuva toiminta viisivuotiailla. Kansion sisältämien tehtävien pelättiin asettavan riman, joka lapsen pitää ylittää ennen esikouluun menoa. Tätä riskiä hälventämään lisäsin kansion käyttöohjeisiin leikin korostamisen ja termin taitojen harjaannuttaminen, taitojen opettelemisen sijaan. Kehittämistyöhöni oli olemassa lupa Kaarinan varhaiskasvatuksen johtajalta.

Kehittämistyöni aikana opin paljon sekä kehittämisestä, että itsestäni. Kehittämistyö eri vaiheineen selkeni työn edetessä. Itsestäni vahvistui kuva viimehetken puurtajana, joka saa asiat tehtyä vasta aivan viime tipassa. Toiminnallisen opinnäytetyön haasteellisimmaksi tehtäväksi osoittautui tuotoksen ja raportin työstäminen rinnakkain.

Sosionomiosaamista tutkimuksen tekemisen alueelta tarvittiin kehittämistyön läpiviemiseksi. Kehittämistyön käytännön organisointi oli vahvuusalueettani. Tutkimusaineiston analyysi ja dokumenttiaineiston käsittelyn kuvaileminen raporttiin oli haastavinta. Sosionomille tyypillistä yhteisöllistä näkökulmaa edustaa koko työyhteisön kehittämiseen ja pedagogisen osaamisen lisäämiseen pyrkivä työote. Sosionomin toimiessa lastentarhanopettajana, kehittämistyöni taustalla olevat teoriat kuuluvat ammattitaidon peruspilareihin. Viisitoistavuotinen urani lastentarhanopettajana on antanut näkökulmaa niiden nivoutumisesta käytännön työhön. Koko kehittämistyöni oli hyvin läheisesti sidottu käytännön työelämään.

LÄHTEET

- Airas, C. & Brummer, K. 2002. Leikki on ikkuna lapsen sisäiseen maailmaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 162–183.
- Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Artefakta 19. Hamina: Akatiimi Oy.
- Askeleittain. 2009. Sosiaalista kehitystä ja tunteita tukeva opetusohjelma. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.
- Bodrova, E. & Leong, D.J. 2007. Play and early literacy: A Vygotskian approach. Teoksessa Roskos, K.A. & Christie, J.F. Play and literacy in early childhood. Research from multiple perspectives. Toinen painos. New York: Lawrence Erlbaum Associates, 185–200.
- Brotherus, A.; Hytönen, J. & Krokfors, L. 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. 2.uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Hakkarainen, P. 2008. Oppiminen ja ongelmanratkaisu ennen kouluikää. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 109–138.
- Helenius, A. 2008. Lapset ryhmässä. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 57–65.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja –kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Honkanen, P. 2006. Ryhtiritarin matkassa. Käytöspassi varhaiskasvatukseen. Tikkakoski: Suomen opetuspelit Oy.
- Huhtanen, K. 2005. Sosiaalinen vuorovaikutus perustuu onnistuneeseen kommunikaatioon. Teoksessa Parkkinen, T. & Keskinen, S. (toim.) Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 21. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 8–20.
- Hujala, E. 2002. Uudistuva esiopetus. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Toinen painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Kaarinan kaupunki. 2011a. Kotimäen koulu. Viitattu 2.11.2011. www.kaarina.fi > Opetus ja koulutus > Koulut > Kotimäen koulu.
- Kaarinan kaupunki. 2011b. Littoisten päiväkotit. Viitattu 2.11.2011. www.kaarina.fi > Perhe ja sosiaalipalvelut > Varhaiskasvatus > Päiväkodit > Littoisten päiväkotit.
- Kahri, M. 2003. Lapsen arki on leikkiä II. 3-6-vuotiaat leikin maailmassa. Helsinki: Pienperheydistys ry.
- Kalliala, M. 2002. Korvaamaton leikki. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 184–209.
- Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Hujala, E. (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy, 1–58.

Koivula, M. 2011. Näkökulmia lasten yhteisöllisyyteen ja yhteisölliseen oppimiseen päiväkodissa. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Lahti: Ediva, 124–137.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kronqvist, E-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 13–30.

Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Karila, K.; Kinos, J. & Virtanen, J.(toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-Kustannus, 112–135.

Laki lasten päivähoitosta. 19.1.1973/36. Viitattu 26.8.2011. www.finlex.fi > Lainsäädäntö> Ajantasainen lainsäädäntö > 1973 > 19.1.1973/36.

Lastentarhanopettajaliitto. 2011. Suomessa liian vähän päteviä lastentarhanopettajia. Viitattu 2.11.2011. www.lastentarha.fi > Ajankohtaista > Suomessa liian vähän päteviä lastentarhanopettajia.

Lyytinen, P. & Lyytinen, H. 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 87–120.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2011. 5-6-vuotias lapsi. Viitattu 28.8.2011. www.mll.fi/vanhempainnetti > Tietokulma > Kasvu ja kehitys > 5-6-vuotias.

Mattinen, A. 2011. Lapsen matemaattinen maailma ja ajattelu. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 219– 230.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään –näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Mäki, M. 2009. Kadonnut avain. Aistielämyksiä tarjoava musiikkiliikuntaseikkailu. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Numminen, P. 2005. Avaa ovi lapsen maailmaan. Tampere: Pilot-Kustannus Oy.

Nurmi, J-E.; Ahonen, T.; Lyytinen, H.; Lyytinen, P.; Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2011. Liikkuva lapsi. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 136–150.

Pärkö, K. 2004. Kiireettömästi kielellisiin harjoituksiin -lämpimän vuorovaikutuksen tärkeydestä kielellisen kehityksen tukemisessa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 211–222.

Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 109–121.

Rausku-Puttonen, H. 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Karila, K.; Alasuutari, M.; Hännikäinen, M.; Nummenmaa, A. & Rausku-Puttonen, H. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 111–125.

Salonen, K. 2011. Kehittäminen opinnäytetyönä. Näkökulmia toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön samankaltaisuuksiin ja eroihin. Opas ja opintomoniste. Turun ammattikorkeakoulu.

Seppänen-Järvelä, R. 1999. Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 104. Helsinki:Stakes.

Siren-Tiusanen, H. 1995. Motorisen kehityksen kontekstisidonnaisuus. Teoksessa Lyytinen, P. ; Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään. Helsinki: WSOY, 87–104.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Saatavissa www.stm.fi > julkaisut > kaikki julkaisut > 2004 > 29.10.2004.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:17. Helsinki. Saatavissa www.stm.fi > julkaisut > kaikki julkaisut > 2005 > 18.10.2005.

Stenvall, E. & Seppälä, U. 2008. Talon lapsia varten. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris – instituutin työpapereita 2008:1. Saatavissa www.socca.fi > Varhaiskasvatus > Julkaisuja ja materiaaleja > Julkaisut > Talon lapsia varten.

Talentia.2011. Sosionomi varhaiskasvatuksessa.Viitattu 2.11.2011. www.talentia.fi > Materiaalit > Julkaisut > Sosionomi varhaiskasvatuksessa 2010.

Tast, E. 2007. Juuret ja siivet – sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2007. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 17–50.

Toikko, T. 2005. Kehittämistyön tutkimuksellisuuden haaste. Teoksessa Toikko, T. (toim.) Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. raportteja ja selvityksiä 20. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 84–104.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampere University Press.

Turja, L. 2011a. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 41–53.

Turja, L. 2011b. Tiedekasvatus ja lapsen tutkiva toiminta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 179–194.

Vandell, D. L.; Burchinal, M. R.; Belsky, J.; Owen, M.T.; Friedman, S. L.; Clarke-Stewart, A.; McCartney, K. & Weinraub, M. 2005. Early Child Care and Children's Development in the Primary Grades: Follow-Up Results from the NICHD Study of Early Child Care. Paper presented at the meetings of the Society for Research in Child Development, Atlanta, GA. Viitattu 26.8.2011. www.wcer.wisc.edu/childcare > Publications and presentations > Presentation.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Toinen tarkistettu painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Venninen, T.; Leinonen, J. & Ojala, M. 2010. ”Parasta on, kun yhteinenkokemus siirtyy jaetuksi iloksi.” Lasten osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.Työpapereita 2010:3. Saatavissa www.socca.fi > Varhaiskasvatus > Julkaisuja ja materiaaleja > Julkaisut.

Vienola, V. 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 162–178.

Vilka, A. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus.

Kysely Littoisten päiväkodin henkilökunnalle Liite1(1)

HEI!

Turun ammattikorkeakoulun sosionomiopintoihini liittyvänä opinnäytetyönäni toteutan Littoisten päiväkotiin kehittämishankeen, jonka tuotoksena syntyy viisivuotiaille pidettävää kerhoa ohjaava käsikirja henkilökunnan käyttöön. Kansio sisältää ideoita kerhon sisällöistä ja niiden käytännön toteutuksesta.

Ohjeistava kansio on tarpeellinen, koska yksikkömme on iso ja tällä hetkellä viidestä ryhmässä toteutetaan viisivuotiaille pidettävää kerhoa hyvin eri tavoin ja eri laajuudessa. Nivelvaiheen siirryttyä viskarivuoden jälkeiseen ajankohtaan, on tullut ajankohtaiseksi miettiä siirtymän tekemistä mahdollisimman helpoksi ja vaivattomaksi lapsille. Viisivuotiaille pidettävän kerhon avulla on mahdollista tukea esikoulussa tarvittavia valmiuksia.

Oheisella kyselyllä koko henkilökunta pääsee vaikuttamaan kansion sisältöihin. Käykää keskustelua **tiimeittäin** ja vastatkaa kysymyksiin **yhteisesti** (1 lomake/tiimi) valitsemallanne tavalla. Kyselyn vastauksia käytän hyväksi kansion sisältöjä valitessani. Kansion sisältöjen valintaan vaikuttavat lisäksi lapsen kehityksen osa-alueet, varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot sekä lapselle ominaiset tavat oppia.

Kansion sisältöjen valitsemiseen ja arvioimiseen kokoan avukseni henkilökunnasta pienemmän ryhmän, joka työstä asiaa kanssani eteenpäin. Kansio valmistuu marraskuussa 2011.

Tulen mielelläni valvomaan ryhmänne lapsia esim. ulkoilu-aikaan, jotta saatte kokonaisuutena tiiminä mahdollisuuden kyselyn vastaamiseen. Kyselyt toteutetaan kesäkuun aikana.

KIITOS PANOKSESTANNE YHTEISEN ASIAN HYVÄKSI!

Yhteistyöterveisin, Janina Syrén

**KYSELY LITTOISTEN PÄIVÄKODIN HENKILÖKUNNALLE
VISKARIKERHON SISÄLTÖALUEISTA**

Vastatkaa avoimiin kysymyksiin omin sanoin tiimissä käydyin keskustelun perusteella.

1. Minkälaisia valmiuksia esikouluun siirtyvillä lapsilla tulisi olla, jotta siirtyminen olisi mahdollisimman mutkatonta?

---

2. Minkälaisia hyväksi havaittuja aiheita, sisältöjä tai toimintatapoja on vuosien varrella toteutettu viskarikerhoissa?

---

3. Mitä sisältöalueita ja teemoja viskarikerhoa ohjeistavan käsikirjan tulisi sisältää?

---

4. Miten käsikirjan sisällöissä tulisi huomioida erityisen tuen tarpeessa olevat lapset?

---

5. Mitä muuta käsikirjaa laadittaessa tulisi ottaa huomioon?

KIITOS VASTAUKSISTA!

MUISTIO

17.10.2011

IDEAKANSION ARVIOINTIPALAVERI

Läsnä: Marja, Maria, Marjo, Heidi P., Heidi L-N, Johanna, Päivi, Janina ja Mika

- Todettiin, että arvioitsijoista puuttuu neljä henkilöä sairastapausten ja lomien vuoksi.
- Janina kiitti arvioista ja totesi, että arvioiden ja kommenttien perusteella on tehty muutoksia kansion sisältöön.
- Kansio käytiin läpi. Janina esitteli tekemänsä muutokset ja näytti poistamansa materiaalit. Joidenkin materiaalien säilyttämiseksi Janina esitti perustelunsa. Hän kertoi myös, että oli lisännyt joihinkin materiaaleihin käyttöohjeita. Kansion sisältöjen järjestystä on muutettu henkilökunnan tärkeysjärjestyksen mukaisesti siten, että leikki ja sosiaaliset taidot ovat sisältöalueista ensimmäisinä. Leikin tärkeyttä on korostettu alkusanoissa ja kansion käyttöohjeissa. Alkusanoihin ja käyttöohjeisiin on lisätty myös tärkeä huomio siitä, miten viisivuotiaiden kanssa vasta harjoitellaan asioita. Ei ole olemassa mitään rimaa, joka pitää ylittää päästäkseen esikouluun, eikä ideakansion ole missään nimessä tällaista rimaa luomassa.
- Todettiin, että kansion on tärkeää sisältää eri tasoisia materiaaleja, joista voi valita lapsen kehitystasoa vastaavan tehtävän. Eritasoisia tehtäviä voidaan käyttää myös lukukauden aikana eri ajankohta siten, että ne vaikkevat kevättä kohti.
- Käytiin keskustelua siitä, miten olisi tärkeää, että lapset harjoittelisivat ja oppisivat itse arvioimaan osaamistaan jonkin verran jo vitosvuotena. Näin lapselle tulee myönteinen kokemus omasta harjaantumisestaan. Lapset oppivat myös ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteitään. Tätä voidaan harjoitella esim. kasvunkansiota seuraamalla tai itsearviointeja tekemällä. Itsearviointikaavakkeista pidettiin parhaimpana sellaista muotoa, jossa lapsi saa itse kertoa osaamisestaan ja asioista, joita haluaisi oppia.
- Todettiin myös, että lapsen henkilökohtaisesta vasusta jo ilmenee lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet. Ideakansiosta löytyy materiaalia tuen tarpeiden harjoittamiseen.

- Janina kertoi, että kansio ei sisällä sivunumeroja, jotta sitä olisi helpompi päivittää ja täydentää. Henkilökunnan mielestä kansio oli riittävän selkeä nykyisellään.
- Yksimielisesti todettiin, että kansio hyväksytään sellaisenaan.
- Käytiin keskustelua kansion tutustuttamisesta koko henkilökunnalle. Tällä hetkellä yksi henkilö jokaisesta päiväkodin tiimistä on tutustunut kansioon arvioidessaan sitä. Kiinnostusta oli ollut laajemminkin ja sovittiin, että kansio lähtee kiertämään kaikissa tiimeissä viikon kerrallaan heti kun Janina saa sen takaisin koulun arvioinnista.
- Keskusteltiin lopuksi ideakansion helposta saatavuudesta. Päiväkodin kahvihuone on paikka, jossa sitä säilytetään. Kopioidaan myöhemmin toinen versio esikoulun puolelle. Katsotaan, jos kansio olisi myöhemmin skannattavissa sähköiseen muotoon, jolloin se olisi helposti kaikkien saatavilla ja päivitettävissä.

SISÄLTÖ

1 ALKUSANAT

2 KANSION KÄYTÖSTÄ

3 VIISIVUOTIAAN KEHITYS ERI OSA-ALUEILLA

3.1 Fyysinen kehitys

Karkeamotoriikka

Hienomotoriikka

3.2 Psyykkinen kehitys

Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys

Kognitiivinen eli tiedollinen kehitys

Kielen kehitys

3.3 Sosiaalinen kehitys

3.4 Leikin kehittyminen

4 VIISIVUOTIAIDEN KANSSA HARJOITELTAVIA TAITOJA

LITTOISTEN PÄIVÄKODIN NÄKÖKULMASTA

5 MATERIAALIA VIISIVUOTIAIDEN TUOKIOIDEN TUEKSI

5.1 Leikki

Leikin aika

Lapsi kertoo leikistä

Ohjattuja leikkejä

5.2 Sosiaaliset taidot

Tutustumis-, vuorovaikutus- ja nimileikkejä

Leikkien kivaksi kaveriksi

Tunteet

Askeleittain

5.3 Kielelliset taidot

- Luetun ymmärtäminen
- Kuulonvarainen erottelu
- Ohjeen mukaan piirtäminen
- Käsitteitä
- Vastakohtia
- Luokittelu
- Päättely
- Kerro tarina
- Sadutus
- Vinkkejä kielenkehityksen tueksi

5.4 Matemaattiset taidot

- Vertailu
- Numero-lukumäärä vastaavuus
- Järjestysluku
- Muodot
- Hahmottaminen

5.5 Motoriikka

Hienomotoriikka

- Viivan piirtäminen
- Leikkaamisharjoituksia

Karkeamotoriikka

- Asentokuvia
- Itsesäätelyharjoituksia
- Liikuntaleikkejä
- Riehumisleikkejä
- Ulkoleikkejä

5.6 Luonto ja ympäristö

- Vuodenaika
- Vuorokaudenaika
- Mitä materiaalia
- Kierrätys
- Aisteista
- Kehonosat
- Kasvatan kasvin
- Jälkien jäljillä
- Seikkailulliset luontoretket

5.7 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

- Sisällöt
- Rytmi- ja musiikkiharjoituksia
- Väritaikoja

5.8 Lapsen kuuleminen

- Haastatteluja
- Itsearviointeja

6 VINKKEJÄ JA LÄHTEITÄ

- Oppimisympäristön muokkaaminen
- Kadonnut avain -materiaali
- Materiaalivinkkejä
- Littoisten päiväkodin erityispäivähoidon materiaalit
- Lähteitä sisältöalueittain